

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Ženy z Ježíšova rodokmenu

(Támar, Rachab, Rút, Bat-šeba)

Women from the Jesus lineage (Tamar, Rahab, Ruth, Bathsheba)

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

ThDr. Marie Roubalová Th.D.

Autor:

Petra Pospíšilová DiS.

Praha 2020

Poděkování

Děkuji za ochotný přístup ThDr. Marii Roubalové Th.D. Za její odborné vedení bakalářské práce, poskytnutí cenných rad, podnětných připomínek k obsahu i k formální stránce práce. Také děkuji svému manželovi a dětem za podporu a trpělivost.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Ženy z Ježíšova rodokmene (Támar, Rachab, Rút, Bat-šeba)“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 05. 02. 2020

Petra Pospíšilová DiS

Anotace

Úkolem bakalářské práce „Ženy z Ježíšova rodokmene (Támar, Rachab, Rút, Bat-šeba)“ je pomocí literární rešerše a komparace textů objasnit důvod k uvedení čtyř žen v rodokmenu v Matoušově evangeliu a analyzovat Ježíšovy rodokmeny. Práce obsahuje úvodní kapitolu o rodokmenech. V následujících kapitolách je pojednáváno o jednotlivých ženách, v rodokmenu uvedených. Závěr obsahuje srovnání uvedených žen a formuluje poznatky z této práce.

Klíčová slova

Támar, Rachab, Rút, Bat-šeba, Ježíšův rodokmen, Matoušovo evangelium,

Anotation

The aim of the bachelor thesis "The Women from the Jesus' Lineage (Tamar, Rachab, Ruth, Batsheba)" is to explain the reasons for including the four women in the genealogy within the St. Matthew's Gospel through literary research and text comparisons. Subsequently, it aims to analyse the Jesus' lineage. The introductory chapter provides general theoretical information about genealogies. The following chapters deal with the particular women mentioned in the genealogy. The conclusion contains a comparison of these women and formulates the findings of this thesis.

Keywords

Tamar, Rahab, Ruth, Bathsheba, Jesus lineage, Matthew's gospel

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Rodokmeny v Bibli.....	9
2.1. Rodokmeny Ježíše	9
2.1.1. Rodokmen Ježíše v Lukášově evangeliu.....	10
2.1.2. Rodokmen Ježíše v Matoušově evangeliu.....	11
3. Támar.....	15
3.1. Támar, její vztah s Judou a jeho syny.....	16
3.2. Támar a náboženství Kenaanu.....	22
3.3. Závěrečné poznámky Támar.....	24
4. Rachab.....	25
4.1. Rachab a zvědové.....	26
4.2. Rachab a její vyznání víry.....	28
4.3. Zmínky o Rachab v dalších knihách bible.....	30
4.4. Závěrečné poznámky k Rachab.....	31
5. Rút.....	32
5.1. Rút z Moábu.....	33
5.2. Vztah Rút a Noemi.....	34
5.3. Závěrečné poznámky k Rút.....	41
6. Bat – šeba.....	43
6.1. Bat-šeba, žena Urijášova a David.....	43
6.2. Bat-šeba a Šalomoun.....	47
6.3. Závěrečné poznámky k Bat-šebě.....	49
7. Závěr.....	51
8. Seznam použité literatury.....	54
8.1 . Primární literatura.....	54
8.2 . Sekundární literatura.....	54
8.3 . Encyklopedie a slovníky.....	55

Seznam zkratek

Označení biblických knih odpovídá zkratkám, které používá Český ekumenický překlad Bible.

kap. - kapitola

kg - kilogram

pozn. - poznámka

S. - strana

sv. - svazek

SZ - Starý zákon

tj. - to je, to jest

viz. - odkaz na jinou stránku,

vyd. - vydání

ČEP - Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad.

1. Úvod

V rodokmenu Ježíše u evangelisty Matouše mě zaujala jména čtyř žen, která jsou v něm uvedena. Kladla jsem si otázku: „Proč tyto čtyři ženy?“ Jako téma mé bakalářské práce jsem si proto zvolila tyto čtyři starozákonní ženy. V rodokmenu je jmenováno pět žen, poslední je Ježíšova matka – Marie, které se v této práci nevěnuji.

Při psaní práce jsem postupovala metodou literární rešerše, s důrazem na synchronní metodu výkladu, na narativ a na intertextualitu. Jádrem mé práce je výklad biblických textů a jejich kritické zhodnocení za pomoci sekundární literatury. Literárně kritické a redakční hledisko používám pouze tam, kde je to smysluplné a žádoucí. V některých svých výkladech se věnuji i psychologii jednajících postav, přičemž jsem si vědoma mezí tohoto výkladového přístupu. Při psaní práce jsem se zaměřila na pojítka, mezi těmito ženami. V práci postupuji formou interpretace biblických textů, ve kterých jsou příběhy těchto čtyř žen uvedeny. Jednotlivé kapitoly zakončuji vlastní reflexí. Cílem sepsání této práce je zdůraznění významu těchto žen a objasnění důvodu jejich uvedení v rodokmenu.

Téma jsem zvolila s ohledem na své sympatie k feministické teologii. Vzhledem k menšímu důrazu na roli žen v mnoha církvích jsem se chtěla věnovat některému z ženských témat v Bibli. Feministickou teologii vnímám jako plnou a rovnoprávnou akceptaci ženského myšlení, vnímání a pohledu s tím, že ženě je dána stejná důstojnost a možnosti ve všech oblastech duchovního života jako muži. Nejedná se o nadřazování či vyvyšování žen. Nerada dělím teologii na patriarchální a feministickou, protože vnímám, že každé dělení dál rozděluje a staví mezi lidi překážky. Hledám to, co je spojuje. Ráda bych ve své práci viděla lidskou teologii, kde člověk existuje ve dvou formách bytí – jimž je žena a muž. Tyto způsoby nejsou stejné, ale jsou si rovny. Ve zprávě o stvoření je napsáno, že Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, a stvořil je ke svému obrazu (Gn 1,27). Věřím, že obě pohlaví, muž i žena, se vzájemně doplňují, a tak jsou společně obrazem Stvořitele. Problémem křesťanského a židovského náboženství je, že celá staletí tato náboženství žila v patriarchálním uspořádání. A tak byly ženy opomíjené. Tento stav v některých církvích stále přetrvává, byť v umírněnější podobě.

Další aspekt aktuálnosti tohoto tématu vnímám ve vztahu k cizincům. Myslím, že toto téma je stále více aktuální. Vzhledem ke strachu ve společnosti z přistěhovalců a uprchlíků je vhodné si uvědomit otevřenost Ježíšova přístupu, která je zakotvena již v jeho rodokmenu. Jeho předkové jsou z jiných národů. Matouš píše své evangelium pro

křesťany ze židovského prostředí zdůrazňuje ženy cizinky, pohanky. Ženy z národů nevalné pověsti, z národů opovrhovaných, neoblíbených a v jejich okolí .... očíh tehdejších Izraelců podřadných zastávají v rodokmenu Mesiáše prominentní místo. Tím Matouš nejen zdůrazňuje roli žen, ale připravuje své čtenáře i na fakt, ke kterému se opakovaně vrací, totiž že Boží jednání v dějinách – a i v Ježíši Kristu – překračuje veškeré tradiční normy a očekávání.

2. Rodokmeny v Bibli

Rodokmeny nejsou v Tanachu výjimečné. Jedná se o seznamy jmen předků nebo potomků určitého člověka, či seznamy lidí spojených s určitou událostí.¹ V českém ekumenickém překladu Bible jsou obvykle překládány jako rodopis. Již v první knize Tóry je 12 rodopisů (Gn 2,4, Gn 5,1, Gn 6,9, Gn 10,1, Gn 10,32, Gn 11,10, Gn 11,27, Gn 25,12, Gn 25,19, Gn 36,1, Gn 36,9, Gn 37,2). V Tanachu jsou rodokmeny na mnoha místech. Jejich nejčtenější výskyt je v knihách Tóry a Paralipomenon. V Novém zákoně se s nimi setkáváme v evangeliu Lukáše a Matouše. Mrázek k rodokmenům poznamenává: „*Rodokmen je značně specifický žánr, pro moderního čtenáře je to většinou zoufale nudný seznam nic neříkajících jmen, mezi nimiž se mihne několik matně povědomých.*“² Rodokmen se stává zajímavým ve chvíli, kdy je naším vlastním či kdy je spjat s naším bytím.

Rodokmeny určují identitu, dávají odpovědi na otázky po původu a důvodu bytí. Jistým způsobem vysvětlují souvislosti a dávají pochopit návaznost na předešlou generaci. Jsou spojnicí s minulostí, která přes přítomnost chce zakomponovat to, co přichází. Ulanov k rodokmenům poznamenává, že nám pomáhají žít vědomě a chápat, že žijeme jako součást nějakého celku. Zároveň nás zakotvují v přítomnosti.³ V Bibli jsou často uváděny po událostech, které jsou předělové, ukončují jakousi etapu a po nich začíná něco nového. Jsou také určitou reflexí, která pomáhá utvářet to nové.

V Novém zákoně, kromě zmíněných dvou rodokmenů Ježíše, jsou ještě dvě zmínky o rodokmenech v 1. Tim 1,4 a Tit 3,9. V těchto verších čteme, že není dobré v rodokmenech příliš hloubat ani se o nich dohadovat. Verše snižují jejich důležitost, pravděpodobně odkazují na doby, kdy byly rodokmeny důležitým tématem ve společenstvích či kdy byly předmětem (před)gnostických spekulací. V dnešní době se lidé biblickými rodokmeny příliš nezabývají, nevidí v nich kontinuitu v rámci dějin spásy ani souvislost s následujícím příběhem a přestali vnímat jejich smysl, čímž se ovšem ochuzují o významný aspekt těchto textů i vlastní existence.

2.1. Rodokmeny Ježíše

Rodokmen Ježíše je uveden ve dvou evangeliích. U Matouše jde vzestupně od

---

¹ DOUGLAS J. D., *Nový biblický slovník*, Praha, Návrat 1996, s. 863, ISBN 80-85495-65-1

² MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, Praha, CBS, 2011, s. 13, ISBN 978-80-87827-44-6

³ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 9, ISBN 80-86356-27-2

Abrahama k Ježíšovi (Mt 1,1-17) a v Lukášově evangeliu, je řazen retrospektivně (Lk 3,23-38). Začíná Ježíšem a končí u Adama. Již v těchto rodokmenech je patrné zaměření evangelistů. Rozdílnost a podobnost rodokmenů je zajímavá. Z neznámého důvodu jsou některá jména vynechána, některá se úplně liší. Avšak v obou je značná část jmen shodná. Rozdíly v rodokmenech lze přisoudit odlišným pramenům, ze kterých evangelisté čerpali a rozdílným zaměřením na cílového čtenáře. U Matouše pravděpodobně hrála roli symbolika čísel v rodokmenu. Část rodokmenu od Peresa po Davida je shodná s rodokmenem uvedeným v knize Rút (Rt 4, 18-22).

Drápal zmiňuje názor Anniuse z Viterba, který vytvořil teorii, že Matouš uvádí rodokmen Josefův a Lukáš rodokmen Marie.⁴ Rodokmen v patriarchální společnosti nebyl odvozován od matky. Nový biblický slovník uvádí, že pokud by tak Lukáš činil, patrně by to ve svém evangeliu uvedl, aby si této skutečnosti byl čtenář vědom. A jako důvod rozdílnosti uvádí, že Matouš sleduje královskou linii – přes Šalomouna, kdežto Lukáš ne královskou linii, přes Davidova syna Nátana.⁵ I toto jsou teorie k podání důvodu rozdílnosti rodokmenů.

Nepřesnost rodokmenů může dnešnímu čtenáři zakrýt důvod jejich sepsání a zaměření jednotlivých evangelistů. Myslím, že rodokmeny nechtějí jen sdělit čtenáři důležitost předků Ježíše, ale zařadit jej do dějin spásy. Zatímco Lukáš začíná rodokmen u Adama a zdůrazňuje tak univerzální význam Ježíšův. U Matouše je počátek v Abrahamovi – praotci víry, v němž se počínají dějiny Božího lidu. A jiné další rozdílnosti v uvedených jménech mohou být důvodem různých důrazů obou evangelistů. Rodokmen chce zakotvit Ježíše do linie předků, které na něho odkazují.

2.1.1. Rodokmen Ježíše v Lukášově evangeliu

Ježíšův rodokmen z Lukášova evangelia (Lk 3,23-38): *„Když Ježíš začínal své dílo, bylo mu asi třicet let. Jak se mělo za to, byl syn Josefa, jehož předkové byli: Heli, Mathat, Levi, Melchi, Janai, Josef, Matathias, Amos, Nahum, Esli, Nagai, Mahat, Matathias, Semei, Josech, Joda, Johanan, Resa, Zorobabel, Salatiel, Neri, Melchi, Addi, Kosan, Elamadam, Er, Jesus, Eliezer, Jorim, Mathat, Levi, Simeon, Juda, Josef, Jonam,*

---

⁴ DRÁPAL, Dan, *Záhada Ježíšova rodokmenu*, Praha, Návrat domů, 2017, s. 78, ISBN 978-80-7255-401-0

⁵ DOUGLAS J. D., *Nový biblický slovník*, Praha, Návrat 1996, s. 863, ISBN 80-85495-65-1

Eliakim, Melea, Menna, Mattath, Natham, David, Isaj, Obéd, Bóaz, Sala, Naason, Jákob, Izák, Abraham, Tare, Náchor, Seruch, Ragau, Falek, Heber, Sala, Kainan, Arfaxad, Sem, Noe, Lámech, Matusalem, Henoch, Jared, Maleleel, Kainan, Enóš, Šét a Adam, který byl od Boha.“⁶

Lukáš se soustředí na křesťany z pohanského prostředí a z tohoto důvodu končí Adamem, prvním člověkem, tedy prapředkem všech lidí. Tím začleňuje všechny do kořenů evangelia, spojuje takto lidi s Ježíšem, s jeho zvěstí a životem. Sázava uvádí: „*U jeho (Matoušovo) čtenářů v helénistické oblasti nehrál ani tak významnou roli David jako Adam. Tak se jim dostává na počátek dějin první Adam a na konec nový Adam jako stvořitel nového lidství.“⁷*

U Lukáše je také zřejmá symbolika čísel v rodokmenu. Jmen je v něm 77. Lukášovo rodokmen není uveden na začátku jeho evangelia, ale až v 3. kapitole.⁸

2.1.2. Rodokmen Ježíše v Matoušově evangeliu.

V Matoušově evangeliu je rodokmen uveden hned v počátku knihy. Mt 1, 1-17: „*Listina rodu Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova. Abraham měl syna Izáka, Izák Jákoba, Jákob Judu a jeho bratry, Juda Farese a Záru z **Támary**, Fares měl syna Chesróma, Chesróm Arama. Aram měl syna Amínadaba, Amínadab Naasona, Naason Salmóna, Salmón měl syna Bóaza z **Rachaby**, Bóaz Obéda z **Rút**, Obéd Isaje a Isaj Davida krále. David měl syna Šalomouna z **ženy Uriášovy**, Šalomoun Roboáma, Roboám Abiu, Abia Asafa, Asaf Jóšafata, Jóšafat Jórama, Jóram Uziáše. Uziáš měl syna Jótama, Jótam Achaza, Achaz Ezechiáše, Ezechiáš Manase, Manase měl syna Amose, Amos Joziáše, Joziáš Jechoniáše a jeho bratry za babylónského zajetí. Po babylónském zajetí Jechoniáš měl syna Salatiela, Salatiel Zorobabela, Zorobabel Abiuda, Abiud Eliakima, Eliakim Azóra, Azór Sádoka, Sádok Achima. Achim měl syna Eliuda, Eliud Eleazara, Eleazar Mattana, Mattan Jákoba, Jákob pak měl syna Josefa, muže Marie, z níž se narodil Ježíš, řečený Kristus. Všech pokolení od Abrahama do Davida bylo tedy čtrnáct, od Davida po babylónské zajetí čtrnáct a od babylónského zajetí až po Krista čtrnáct.“⁹*

---

⁶ Bible písmo svaté SZ a NZ, český ekumenický překlad, Biblická společnost, Praha 1990, s. 11,

⁷ SÁZAVA, Zdeněk, *Padesát novozákonních záhad*, Praha, Blahoslav, 1981, s. 84,

⁸ DRÁPAL, Dan, *Záhada Ježíšova rodokmenu*, Praha, Návrat domů, 2017, s. 78, ISBN 978-80-7255-401-0

⁹ Bible písmo svaté SZ a NZ, český ekumenický překlad, Biblická společnost, Praha 1990, s. 63,

Mrázek poukazuje na víceznačnost prvních dvou slov: „Listina rodu“ Poznámává víceznačnost a vícevýznamovost těchto dvou slov, kde je užito slov: βιβλος γενεσεως, ke slovu: βιβλος uvádí význam kniha, ale také soupis, listina, a ke slovu γενεσεως - rodokmen, rodopis, přidává význam počátek, zrození. A poznámává, že v Matoušově době, již byla první kniha Tóry označována jako „Genesis“.¹⁰ Pokud bychom použili jiného významu užitých slov, mohl by úvod, či nadpis knihy znít: „Kniha počátku“ či „Kniha zrození“ – tímto souslovím je více zdůrazněna propojenost minulého s nastávajícím. Počátek je dle rodopisu v Abrahamovi (nikoliv v Adamovi). Abraham dostal od Hospodina zaslíbení země a velkého národa (Gn 12,1-2). Plnění tohoto zaslíbení nyní přichází skrze Ježíše a jeho působení. Zaslíbení dostává nový rozměr, je znovu aktualizováno. Odkaz na synovství Davida a Abrahama v prvním verši chce dle Harringtona Ježíše zakomponovat do královské linie Izraele a sledovat jeho předky až k praotci Izraele – Abrahamovi.¹¹ Zároveň jej Matouš integruje do dějin spásy – a to jako jejich vyvrcholení.

Rodopis je rozdělen na tři části. Po čtrnácti jménech. Dvořáček upozorňuje na symboliku číslce čtrnáct vzhledem k jménu Davida. Mesiáš byl očekáván z potomků krále Davida, David se hebrejsky píše: דוד číselná hodnota písmen je čtrnáct. (4-6+4).¹² Zlomové události, oddělující čtrnáct jmen, jsou: období vlády krále Davida, babylonské zajetí a narození Ježíše. Král David byl ideálem panovníka. Odkazuje na dobré kralování a Ježíše spojuje s tímto králem. Babylonské zajetí odkazuje na útrapy lidu, okupaci, nadvládu. Po něm však byl návrat, vykoupení a obnova. I tento proces může symbolizovat a charakterizovat osobu Ježíše, jako Mesiáše. Mnoho jmen uvedených v rodokmenu je pro většinu čtenářů bezobsažných. Mrázek uvádí, že pro čtenáře Matoušova evangelia, kterými byli židokřesťané, se pod jmény skrýval příběh vlastního národa, kde se zaslíbení předává z generace na generaci a vyúsťuje v osobě Ježíše a v jeho příběhu.¹³

Nápadné je, že Matouš, navzdory tehdejšímu zvyklostem, do Ježíšova rodokmenu zahrnuje i čtyři ženy. Pozoruhodné je i to, že vynechává významné ženy

---

¹⁰ MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, Praha, CBS, 2011, s. 13, ISBN 978-80-87827-44-6

¹¹ HARRINGTON, Daniel, J., *Evangelium podle Matouše*, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 2003, s. 46, ISBN 80-7192-423-7

¹² DVOŘÁČEK, Jiří, *The Son of David in Matthew's gospel in the Light of the Solomonem in exorcist tradition*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2016, s. 115, ISBN 978-3-16-154094-3

¹³ MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, Praha, CBS, 2011, s. 16, ISBN 978-80-87827-44-6

jako je Sára, Rebeka a Ráchel a namísto toho jmenuje Támar, Rachab, Rút a ženu Urijášovu. Tedy ženy s pohanským původem. Ulanov poznamenává: „Z kauzálního pohledu představují čtyři Ježíšovy pramatky dlouho opomíjené ženské prvky, jež se domáhají začlenění do našeho života ... to napovídá, že Kristus jako Mesiáš přinese nejen pouhé přijetí, ale i ochotné začlenění nových ženských prvků bytí... všechny, stejně jako Marie, poznávají neregulární svazky, všechny poznávají hanbu. Krvesmilstvo, prostituce, zrada, vyhnanství, šalba a cizoložství těch čtyř se stýkají s nezákonným, nemanželským těhotenstvím Marie. Všechny se vyznačují troufalostí, horoucí oddaností, iniciativou, odhodlaností a vytrvalostí.“¹⁴ Zmíněné ženy nás vedou k femininním kořenům Ježíše. Jsou zpřítomňovány Ježíšovým přístupem k ženám, které prožily náročné životní situace, se kterými se musely vypořádat. A tak, jako ženy uvedené v jeho rodokmenu jednají mnohdy neobvykle a netradičně, i on se často chová stejně. A zrovna tak neobvykle jedná i Bůh. Tyto ženy také pomáhají Marii obstát v nelehké situaci. Ve společnosti těchto žen, se Mariino těhotenství před manželstvím, nejeví tak skandálně. Její situace je také nelehká, neobvyklá a i ona prožije nestandardní řešení své situace.

Všechny z uvedených žen jsou vzorem v odvaze a víře. Avšak jejich pojetí víry, způsoby jakými řešily své obtížné situace, jsou poněkud nekonvenční, atypické a někdy i pohoršlivé. Mrázek je komentuje: „*Támar se musí vydávat za nevěstku, aby zplodila dítě z pokolení Judova. Rachab se za nic vydávat nemusí, nevěstkou je. Cizinka Rút musí vlézt pravověrnému Boazovi až do lože, aby se stala dcerou izraelskou. Příběh Davida a Urijášovy ženy snad ani netřeba komentovat – přece právě ona mu zplodí budoucího krále Šalomouna. V této společnosti je Marie vystavena „jen“ situaci svobodné matky, kterou se Josef chystá propustit potají, aby skandál byl co nejmenší.*“¹⁵

Nejzávažnější námitkou k rodokmenu Ježíše je jeho adoptování Josefem. Rodokmen je Josefův. Jedná se o patriarchální společnost, která své příběhy a události hodnotila přes mužskou linii. Mariin rodokmen nikdo nesepisoval. Jedná se tedy o adoptivní rodokmen Ježíše. Josef jej implikuje do svého rodu, zakořeňuje jej do příběhu celého Izraele. Zde nám Matouš nepřímo odhaluje jedno ze svých

---

¹⁴ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 12-20, ISBN 80-86356-27-2

¹⁵ MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, Praha, CBS, 2011, s. 16-17, ISBN 978-80-87827-44-6

základních témat: Ježíš jako pravý Mesiáš Izraele je skrze své početí Synem Božím, skrze adopci Synem Davidovým. Předpokládám, že základem každé teologie by mělo být lidství.¹⁶

---

¹⁶ NOVAKOVIC, Lidija, *Messiah, the Healer of the Sick*, Tübingen, Mohr Siebeck 2003, s. 63, ISBN 978-3-16-148165-9

3. Támar

Támar je první žena jmenovaná v rodokmenu Ježíše. Význam jména je nejasný. Heller uvádí „Palmu“ či „Hořkost“¹⁷ Balabán má pouze význam „Palma“. K významu jména dodává, že palma je symbolem krásy a spravedlnosti.¹⁸ Palma byla symbolická i pro kenaanské náboženství. *„Významuplným symbolem byla palma i v mimoizraelských náboženstvích. V Egyptě byl palmový vějíř symbolem dlouhého, nekonečného života, proto se nosíval v pohřebních procesích a často se kladl na rakev nebo mumii na hrud'. Podle některých badatelů, někdy metodicky neukázněných připomíná biblická Támar babylonskou bohyni lásky a války Ištaru. Palma je symbolem krásné ženy, popřípadě bohyně.“*¹⁹ Je možné, že Támar nebylo pouze jméno, ale mohlo se jednat o název, nadřazené slovo, označující krásné, spravedlivé a přitažlivé ženy.

Jsou tři nositelky tohoto jména v Tanachu.²⁰ Jméno Támar patřilo přitažlivým ženám, v Tanachu hodnoceným jako „krásné“ Kromě Támar – snachy Judovi, byla Támar také sestra Abšaloma – syna Davidova (2S 13) a další nositelka tohoto jména byla i krásná dcera tohoto krále Abšaloma (2S 14). *„Biblické podání v Samuelových knihách zmiňuje tři Abšalomovy syny, neuvádí však jejich jména. Tím nápadnější a patrně i významnější je, že je zmíněna žena a že je uvedeno její jméno.“*²¹ V rodokmenu Ježíše je uvedena Támar, snacha Judova.

Její příběh je popsán ve 38. kapitole knihy Genesis. Další zmínka je v knize Rút, a to v požehnání Boazovi: *„Necht' je tvůj dům skrze potomstvo, které ti dá Hospodin z této dívky, jako dům Peresa, jehož Támar porodila Judovi“* (Rt 4,12). Dále je také zmíněna v královském rodokmenu v knize Paralipomenon (1. Pa 2,4). Na jiných místech ve Starém i Novém zákoně již o ní není žádná zmínka.

Příběh o Támar a Judovi je zasazen do vyprávění o Josefu Egyptském. *„Příběhy Josefovy jsou přerušeny vyprávěním o Judovi a Tamaře. Je úmyslně umístěno zde a má upozornit, že přes důležitost událostí, spojených se jménem Josefovým, jde linie Božího*

---

¹⁷ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 480, ISBN 80-7021-725-1

¹⁸ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 177, ISBN 978-80-7017-122-6

¹⁹ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 178, ISBN 978-80-7017-122-6

²⁰ *Encyklopaedia Judaica*, volume 15, Israel, Keter Publishing House Jerusalem Ltd., 1996, s. 782, ISBN 965-07-0242-3

²¹ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 179, ISBN 978-80-7017-122-6

vyvolení jinudy než hlavním proudem dění.“²² Ulanov poukazuje na některé komentátory, kteří vnímají příběh o Judovi a Támar jako výsledek chování Judova. Špatně se zachoval k Josefovi a dříve, než budou líčeny Josefovy úspěchy v Egyptě, je popsáno, jak Juda dopadl. Juda podpořil prodej Josefa do otroctví.²³ Juda – tchán Támar byl Josefův bratr. Juda odešel od své rodiny a za ženu si vzal Kenaanku, jejíž jméno v Tanachu není zmíněno, jen její kenaanský původ. „Juda se v zemi zabydluje a sblíží se s domorodci. Uzavírá sňatek s Kenaankou, tedy svévolně proti tendencím svých předků (Gn 24,3n). V tom je kořen všeho zlého, co jej postihne. Zmínka o Kezíbu má zřejmě doložit, že se Juda po svém sňatku nevrací domů, ale zůstává nadále ve styku s Kenaanci.“²⁴

3.1. Támar, její vztah s Judou a jeho syny

Juda vybral Támar za manželku pro svého nejstaršího syna – Era. Juda měl tři syny. Pravděpodobně to, vzhledem k okolnostem, byla také Kenaanka, žijící v Kenaanu. Er však zemřel, aniž by zplodil Támar potomka. Jako důvod jeho smrti je v Genesis uvedeno, že byl zlý v Hospodinových očích (Gn 38,7). Nic dalšího se o Erovi v textu nepíše. „Židovští vykladači se domnívají, že zlé jednání Erovo bylo v tom, že nechtěl plodit děti, aby prý nezničil krásu své ženy.“²⁵ Dubinová uvádí, že dle rabínů páchal stejný čin jako Onan. Er to činil proto, aby Támar nepočala a její krása by tak zůstala stejná.²⁶

Podle židovského práva si ji vzal bratr zemřelého, jímž byl Onan. Poprvé je zde zmíněno levirátní manželství, které je popsáno v Dt 25,5-7 „Když budou bydlet bratři spolu a jeden z nich zemře bez syna, nevdá se žena zemřelého jinam, za cizího muže. Vejde k ní její švagr a vezme si ji za ženu právem švagrovství. Prvorozený syn, kterého porodí, ponese jméno jeho zemřelého bratra, aby jeho jméno nebylo z Izraele vymazáno.“ Toto ustanovení se

---

²² STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 162, ISBN 80-7017-408-0

²³ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 27, ISBN 80-86356-27-2

²⁴ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 162, ISBN 80-7017-408-0

²⁵ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 163, ISBN 80-7017-408-0

²⁶ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 73, ISBN 978-80-86889-69-6

zastává mužů a jejich rodu a chce chránit ženu. Beneš uvádí, že zákon má silný sociální podtext a nazývá jej „švagrovský“ zákon. Poukazuje na jeho existenci již v předizraelské době v jiných státech starověku. Silný sociální aspekt spočívá v tom, že chrání znevýhodněnou a ohroženou ženu – bezdětnou vdovu. Prvorozený syn od švagra je pak právně potomkem zemřelého. Později byl zákon rozšířen i na další příbuzné muže.²⁷ Jako bezdětná je žena vnímána i v případě, že má pouze dcery. Ochrana ženy v patriarchálním uspořádání společnosti je opět vázána na muže. Žena potřebuje muže – manžela nebo syna, který se o ni postará. Žena v takto uspořádané společnosti měla velmi těžké postavení. Tím spíše, když nebyl v jejím okolí muž, který by ji chránil a jednal v její prospěch, protože ženy nejsou vnímány za plnohodnotné osobnosti. Žena – vdova se nesměla provdat za cizího.²⁸ Ale muž s povinností levirátu má možnost ženu odmítnout, byť za toto jednání je veřejně pranýřován. Žena žádnou takovou možnost nemá. Její ochrana spočívá ve svazku se švagrem, který má za úkol zplodit syna zemřelému. Pokud levirát není uplatňován, může si stěžovat, žalovat a domáhat se práva u starších – míněni správci obce (Dt 25,8-10).

Ulanov se domnívá, že společenské uspořádání v Kenaanu bylo matriarchální,²⁹ o to obdivuhodnější by byl Támarin respekt patriarchálně uspořádaného levirátního zákona. Neznáme její vztah ke švagrovi a případný souhlas se sňatkem. Zda si Támar chtěla vzít Onana a Onan ji, není z textu jasné, je však zřejmé, že se Onan chtěl vzepřít svému úkolu a nechtěl zplodit bratrovi potomka. Onan i Támar žili ve své zemi, kde pravděpodobně byly platné i jiné zákony. Mohli se dožadovat plnění zákonů platných v Kenaanu. Onan, Er i Šela byli z poloviny Kenaanci a Támar byla Kenaanka. Zákony platné ve své zemi pravděpodobně museli respektovat, avšak co se týče rodiny, dodržují zákony, které jim tam přinesl Juda, otec a tchán. V Gn 38,9-10 je napsáno: „*Ale Ónan věděl, že to potomstvo nebude patřit jemu, proto kdykoli vcházel k ženě svého bratra, vypouštěl semeno na zem, aby svému bratru nezplodil potomka. Jeho počínání bylo v Hospodinových očích zlé, proto usmrtil i jeho.*“ Zemřel tedy druhý muž po boku Támar.

Nikdo v okolí neznal souvislosti jejich úmrtí a je pochopitelné, proč Juda nechtěl Támar dát i posledního svého syna, ačkoli tak měl učinit dle práva. Z Judova pohledu byla

---

²⁷ BENEŠ, Jiří, *Směrnice a řády*, Praha, Advent-Orion, 2012, s. 183, ISBN 978-80-7172-874-0

²⁸ BENEŠ, Jiří, *Směrnice a řády*, Praha, Advent-Orion, 2012, s. 184, ISBN 978-80-7172-874-0

²⁹ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 27, s. 51, ISBN 80-86356-27-2

Támar vina smrtí jeho synů a o posledního syna měl strach. Támar přijala jeho právo a zvyklosti za své, byť byla ve své zemi a byla jiné národnosti. Plně respektovala zákony, které přinesl Juda, a po smrti svého manžela přijala jeho bratra Onana a stejně tak byla ochotna přijmout i posledního z bratrů Šelu. Ten, kdo nerespektoval zákony, byl Juda, pravděpodobně litoval svého výběru manželky pro Era. Támar byla jeho volba. „*Juda zachvátený strachom, hľadal príčinu smrti synov nie v ich zlobe a hriechu, ale v neveste. Velké a hrozné nebezpečie všetkých rodičov.*“³⁰ Juda poslal Támar domů s příslibem nejmladšího syna, ve chvíli kdy dospěje. Támar byla poslána zpět do její kultury a náboženství. I tak zůstala věrná zákonům Hebrejů. Támar poslušně odešla a čekala.

Šéla dospěl, ale Juda nikterak neplnil svůj slib. V tento okamžik se Juda vyhýbá zákonu, kterému byl věrný a snažil se Šelu před Támar chránit. „*Motivem jeho jednání je podezření, že na ni spočívá jakési prokletí. Nevidí svou nedověru, ani hřích svých synů.*“³¹ Támar se nedomáhala svého práva, ač bylo již zřejmé, že Šéla dospěl a měl jí zplodit potomka, ale rozhodla se jednat. Jednala jinak, než by se očekávalo. Mohla jít za Judou a domáhat se svého práva. Juda nejednal dle zákona a situaci neřešil. Támar byla doma, byla vdovou, bez potomka. Pravděpodobně s jejím postavením a stavem nebyl vůbec konfrontován. Měla velmi těžké postavení, doposud vždy respektovala rozhodnutí svého tchána, vzala si Era, Onana, čekala na Šelu. V tuto chvíli vnímala, že Juda nechce dostát svému slovu.

Juda ovdoví a Támar se ujme iniciativy. Mohla čekat, že si ji vezme za manželku Juda, poté co ovdověl, protože povinnost levirátního sňatku neměl jen švagr.³² Dubinová k levirátu uvádí: „*Levirát ve své době nebyl novinkou: ve starověku bylo toto sociální zajištění bezdětné vdovy běžné. Dokonce v některých starověkých kulturách si ženu mohl vzít jak bratr zemřelého, tak jeho otec, tj. tchán ženy, biblický příběh je pravděpodobně ohlasem těchto zákonů.*“³³ Dubinová dále připodobňuje postavení Támar s pověstí ženy jménem Sára, která byla dcera Reuleova, v knize Tobijáš. Této ženě zemře sedm manželů a ona je

---

³⁰ *Biblické ženy, postavy starej smluvy*, 1988, s. 172,

³¹ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 163, ISBN 80-7017-408-0

³² STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 163, ISBN 80-7017-408-0

³³ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 72, ISBN 978-80-86889-69-6

viděna jako žena, která své muže zabíjí. Tobijáš Sáru osvobodí za pomoci anděla Rafaela. Dubinová vnímá jako důležitý motiv: „žena zabíjející své muže“. Upozorňuje na to, že takové bylo časté obvinění několikanásobných vdov. S odkazem na rabínskou literaturu vysvětluje víru v magické síly, kterou ženy muže zabíjí a tím jsou zodpovědné za jejich smrt. Vysvětluje tím i Judův strach dát Tamar svého posledního syna.³⁴ Čtenáři příběhu o Tamar je tato pověra vyvrácena, neboť je jasně uveden důvod smrti manželů a Tamar tuto pověru svým životem vyvrací. V Toře je čtenářům jasně zmíněno, že oba manžely usmrtil Hospodin, protože konali, co je zlé v jeho očích (Gn 38, 7 a Gn 38, 10). Tento fakt zůstává skryt nebo nechce být vnímán. Je sdělen čtenáři textu, ale v textu není popsáno, že by s tím byla seznámena Tamar, Juda či kdokoli ze zainteresovaných. Pro Judu bylo pravděpodobně přijatelnější vidět vinu v kenaanské ženě než ve vlastních synech. Balabán Judův stav hodnotí jako opětovnou náboženskou kapitulaci.³⁵

Tamar sleduje Judu – jeho život, ve chvíli kdy Juda ovdoví, má plán a jedná. Odložila vdovské šaty, které pravděpodobně byla povinna nosit (Gn 38,14). Převleče se za nevěstku a čeká, zda si jí Juda všimne a využije její služby. Prostituce v Kenaanu byla součástí náboženství. V tuto chvíli, se zdá, že Juda i Tamar opouští Izraelskou víru a účastní se rituálů s jinými božstvy. Avšak Tamarův cíl je zplodit Erovi potomka a dostat levirátnímu závazku, chce naplnit zákon, který přijala od Judy. Nástrojem ke splnění tohoto závazku se stává kenaanské náboženství s prostitucí. *„Tuto posvátnou prostituci nelze měřit moderními názory a cítěním. V Izraeli byla přísně zakázána (Dt 23,18), ale v oblasti kenaanské byla posvátným řádem.“*³⁶ Ulanov dodává: *„Tamar ho nechává, aby věřil, čemu chce ... Juda se pokouší ošálit Tamar tím, že otálí se splněním závazku opatřit jí manžela a zajistit potomstvo. Pokouší se ji odsunout stranou, nechat ji žít jako otcovu dceru a ne jako plnoprávnou ženu. Nemilovaná a odstrčená Tamar se opováží chopit iniciativy a uskutečnit to, co ví, že je podle izraelského zákona správné. Sama odsune stranou konvence vnucené společností jako celkem, a zejména muži, aby dospěla ke své pravdě, jež bude pravdou*

---

³⁴ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 72, ISBN 978-80-86889-69-6

³⁵ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 184, ISBN 978-80-7017-122-6

³⁶ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 164, ISBN 80-7017-408-0

*Hospodina. Ví, co dělá, když Judu ošálí, kdežto Juda u brány jedná bez poznání.*³⁷ Juda slibuje Tamar, kterou celou dobu nepoznal a považoval ji za chrámovou prostitutku, za její službu dar – kůzle. Jako zástavu jí dává hůl a pečetidlo se šňůrkou. Balabán k zastaveným věcem píše: „Všechny ty tři cenné věci sloužily jako specifický osobní průkaz, rodinný, rodový, ale i náboženský a kultický. Že u sebe Juda neměl něco jako peníze, že tak lehkomyšlně dal do zástavy takové vzácnosti, to je až podivné, bizarní, přemrštěné.“³⁸ Chrámová prostituce však v kenaanských kultech není doložena. Antalík upozorňuje na absenci důkazů o její existenci. Z tohoto důvodu lze její existenci jen předpokládat.³⁹ V příběhu Tamar je tedy možnost výkladu prostituce i bez náboženského podtextu.

Slíbené kůzle však nenese on sám, ale posílá s ním svého přítele, který ženu nemůže najít. Hledá kněžku či chrámovou nevěstku. „Vypτάval se mužů toho místa: „Kde je ta kněžka, která byla v Énajimu u cesty?“ Odpověděli: „Žádná kněžka zde nebyla“ (Gn 38,21). V tomto verši se objasňuje propojenost prostituce s náboženstvím. „Rabínský i kralický překlad uvádějí stále „nevěstka“, je zde ale jiné slovo, nikoliv „zona“ nýbrž „kdeša“. Ekumenický překlad se snaží rozlišit a překládá „kněžka“. Slovo je odvozeno od kořene k-d-š „svatý“⁴⁰

Abulamský přítel ji nenajde. Tamar otěhotní. Juda se to dovídá, ale neví, že on je otcem. A je tu možnost se Tamar legálně zbavit a uchránit tak před ní posledního syna. Chce jí potrestat přísněji, než jak navrhuje zákon. V zákoně je trest upálení jen pro dcery kněžské, které se dopustily smilstva (Lv 21,9). Tamar dcera kněze nebyla. Zákonem daný trest za smilstvo bylo ukamenování.⁴¹ Juda chce nyní opět jednat dle svého práva, využít nejpřísnějšího trestu a nechat ji upálit. Problematické ženy by se tak jednoduše zbavil. Nebyl by ani konfrontován s jejím mrtvým tělem, zmizela by. Avšak Tamar Judovi posílá hůl a pečetidlo s tím, že otcem je muž, kterému tyto věci patří. Juda pozná svou vinu a pochopí její čin a prohlásí: „Je spravedlivější než já, nedal jsem ji svému synu Šelovi“ Gn

---

³⁷ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s 36, ISBN 80-86356-27-2

³⁸ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 184, ISBN 978-80-7017-122-6

³⁹ ANTALÍK, Dalibor, sborník *Pouštěj svůj chléb po vodě*, Brno, CDK, 1999, s. 66-93, ISBN 80-85959-51-8

⁴⁰ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 73, ISBN 978-80-86889-69-6

⁴¹ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 164, ISBN 80-7017-408-0

38,26. Tímto aktem je Juda konfrontován se svým chováním vůči snaše, kterou chtěl potrestat nejpřísnějším trestem. Nyní vidí svoje pochybení a přiznává svou vinu.

Támar jednala nestandardně ve své situaci, ale její jednání bylo moudré a prozíravé. Ulanov oponuje komentátorům, kteří příběh Támar zavrhují jako nevychovný, nehezký a negativní. Támar vnímá jako hrdinku odvážnou naplnit levirátní manželství po svém.⁴² Támar se narodila dvojčata, u kterých nebylo jednoduché určit prvorozeného (Gn 38,28-30). „*Když rodila, jedno vystrčilo ruku. Porodní bába na ní rychle přivázala karmínovou nitku a řekla: Toto vyjde první. Ono však stáhlo ruku zpět, a hle vyšel jeho bratr. Řekla: Jakou trhlinou ses prodral! A pojmenovali ho Peres (to je trhlina) potom vyšel jeho bratr, který měl na ruce karmínovou nitku. Toho pojmenovali Zerah (to je Rozbřesk).*“ V rodokmenu Ježíše jsou zmíněni oba bratři, ale jako prvorozený a tedy předek Ježíše je jmenován Peres. (ekumenická Bible má uveden překlad Fares) „*Její boj nebyl marný. Sám Hospodin zasáhl v její prospěch. Stává se ženou, vyvolenou od Hospodina, a matkou budoucího nositele zaslíbení. Proto nezáleží na jejím původu.*“⁴³ Támar není jmenována v Gn 46, kde jsou jména synů Izraelových, kteří vstoupili do Egypta, ale jsou zde jmenováni Juda, syn Šela a Támařiny synové Peres a Zerach (Gn 46,12).

O Erovi a Ónanovi je zde psáno, že zemřeli ještě v zemi Kenaan. Je tedy pravděpodobné, že Támar patřila k izraelskému putujícímu lidu. V tomto verši jsou zmíněni i synové Peresovi, Chesrón a Chámul. Chesrón je jmenován i v rodokmenu Ježíše v Matoušovo evangeliu jako syn Perese. Z hlediska následných událostí se do rodokmenu nedostala původní žena Judova, ale Támar, která svého mateřství dosáhla takto složitě. Juda vybral Támar pro svého syna a Bůh mezitím vybral Támar Judovi.

Dubinová uvádí komentář Alice Bach, která porovnává čin svedení muže ženou a jeho hodnocení v Tanachu (Gn 38 a Gn 39). V prvním příběhu je Támar a Juda a druhém je svedení Josefa Potífarovou ženou. „*V obou příbězích je sex iniciován ženou, ale zatímco Támařin čin je přijatý jako vhodné svedení, čin Potífarovy manželky je odsouzen jako násilný a nemravný. Zatímco Támar využívá mužskou plodící sílu, aby získala syna, tj. její cíl je přijatelný a vhodný. Mut-em-enet je hnána sexuální touhou a odmítá být svázána*

---

⁴² ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 26, ISBN 80-86356-27-2

⁴³ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha, Kalich, 1991, s. 165, ISBN 80-7017-408-0

*společenskými pravidly.*⁴⁴ Již zde se objevuje Ježíšův apel ne na hřích, ale na pohnutku. Tora zde také hodnotí pohnutky obou žen. Támar jde o naplnění zákona, o záchranu její i jejích zemřelých manželů. Pohnutka Potífarovy ženy je touha, vášeň – naopak porušení zákona.

3.2. Támar a náboženství Kenaanu

V Kenaanu bylo správné vše, co rozmnožovalo život – to byla etická norma. V Egyptě to byla pravda a v Mezopotámii řád.⁴⁵ Neplodnost a absence potomků byla v tehdejší společnosti vnímaná jako prokletí a trest. Tím obdivuhodněji se jeví Támařina odhodlanost a trpělivost, kdy musí čekat až Šela dospěje. Támar si pravděpodobně mohla dle svého kultu zajistit potomky mnohem dříve, zůstává však věrná zákonu.

Ulanov uvádí: „*Támar se přestrojuje za prostitutku, stává se ženou „jež se zasvěcuje, aby prostřednictvím své sexuality sloužila bohu či bohyni.*“⁴⁶ Pro Támar bylo nejvýše důležité mít potomka. Respektovala náboženství svého tchána a chtěla být matkou dle jeho pravidel. Problém nastal ve chvíli, kdy Juda přestal tato pravidla respektovat. Normou v obou náboženstvích bylo rozmnožovat život. Támar potřebovala tuto normu naplnit, aby mohla vnímat sama sebe a svůj život jako užitečný a smysluplný. Heller nabádá: „*Nemůžeme jim správně rozumět, jestliže je vytrhneme z jejich logického kontextu a pomineme jejich cíl, jímž je právě rozmnožení života. Zde jsou kořeny dvojího, kenaanského a izraelského pohledu na sexualitu a její místo v kultu.*“⁴⁷ Pokud by Támar opustila zvyky svého tchána, pravděpodobně by pro ni bylo snazší zajistit potomka a nebyť tak v těžké situaci bezdětné ženy. Támar však zůstala věrná zvykům svého tchána.

V příběhu zmiňovaná stříž ovcí byla velmi veselá, ale i náboženská a kultická slavnost, propojená s kultem plodnosti a úrody. Byla spojena s hostinami, hojným užíváním alkoholu, byla to příležitost k veselí, radosti, možnosti vyhnat ze sebe smutek a

---

⁴⁴ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 76, ISBN 978-80-86889-69-6

⁴⁵ HELLER Jan, *Starověká náboženství*, Praha, Edice Kalich, 1978, s. 330,

⁴⁶ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 32, ISBN 80-86356-27-2

⁴⁷ HELLER Jan, *Starověká náboženství*, Praha, Edice Kalich, 1978, s. 330

traumata. Kenaanská stříž byla provázena prostitucí a tělesnou nevázaností.⁴⁸ Tamar ke svému činu využila ideální příležitost. Juda ovdověl a přicházel ze stříže ovcí. Pravděpodobně se chtěl rozveselit, odpočinout si od tíživého života, chvíli zapomenout, že přišel o ženu a dva syny. Situace, ve které se nacházel, nebyla lehká.

V egyptském, mezopotámském i kenaanském kultu existoval statut kněžky. V Egyptě byly kněžky ve chrámech zasvěcených bohyním, v jejichž čele byla kněžka – družka boha. V Mezopotámii byly kněžky rozličného druhu, ty nejvýše postavené byly dcery krále, jiné se musely zříci mateřství a nesměly mít vlastní děti, a jiné byly určeny pro chrámovou prostituci. Tímto způsobem byla uctívána v Mezopotámii bohyně Ištar, v helenistické době Afrodita. Chrámová prostituce měla rozličné podoby. Smysl těchto rituů byl přimět božstva k plodnosti země, stád a rodiny. Akty byly oproštěny od pudů a vášní.⁴⁹ Ulanov ke kenaanskému kultu dodává: „V Kananejských svatyních se posvátná prostituce pěstovala běžně. Závoj na tváři ženy napovídal zasvěcení bohyni Ištar.“⁵⁰ Antalík však upozorňuje na nedostatečnost důkazů o této prostituci.⁵¹

Tamar využila kultu náboženství uplatňovaného ve své zemi, v němž pravděpodobně běžnou praxí byla prostituce, spjatá s kultem. Tím více však je zarážející čin Judy, který by tímto sloužil jiným bohům. Tamar byla přestrojena, a tak se vlastně nejednalo o chrámovou prostituci, ale o naplnění levirátního zákona avšak velmi neobvyklým způsobem. Tamar v přestrojení za kněžku kenaanského kultu naplňuje zákony Hospodinovy a Juda se oddává kultu kenaanskému. Sám pak na konci příběhu hodnotí Tamar: „Je spravedlivější než já“ (Gn 38,26). Ulanov hodnotí akt Judy a Tamar následovně: „Tamar ho nechává, aby věřil, čemu chce. Spojují se v ní nejrůznější formy sexuální šalby a popření, a tak v tomto okamžiku nastupuje motiv šalebnice, který se opakuje u Rachab a Rút. Juda se pokouší ošálit Tamar tím, že otálí se splněním závazku opatřit jí manžela a zajistit potomstvo.“⁵²

---

⁴⁸ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 184 -185, ISBN 978-80-7017-122-6

⁴⁹ HELLER Jan, *Starověká náboženství*, Praha, Kalich, 1978, s. 166-177, s. 320 - 321

⁵⁰ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s 32, ISBN 80-86356-27-2

⁵¹ ANTALÍK, Dalibor, sborník *Pouštěj svůj chléb po vodě*, Brno, CDK, 1999, s. 66-93, ISBN 80-85959-51-8

⁵² ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s 36, ISBN 80-86356-27-2

3.3. Závěrečné poznámky k Tamar

Tamar je odvážná žena, která se nebojí využít všech možností, aby se splnil její sen, touha, potřeba. Mít dítě bylo pro ni nanejvýš důležité. Porodit potomka dávalo ženám hodnotu a naplňovalo smysl jejich života. Tamar se nevzdala, přestože dvakrát ovdověla, kvůli jejím manželům, kteří nebyli ochotni se podílet na tomto úkolu – zplodit potomka. Byla silná. Smrti mužů se zalekl její tchán a odmítl ji dát to, na co měla právo. Tamar byla odmítnuta, budila strach, byla nemilovaná a odstrčená. A přesto i z této nesnadné výchozí situace, byla schopna najít cestu k uplatnění svého práva. Tamar využila netradiční prostředky k tomu, aby dostala svého a zároveň toho, co je správné. A činí to nenásilně, neagresivně, elegantně, tak, že ten, který ji uvedl do tohoto stavu, bez jediného slova od Tamary nahlédl své chování a uznal ji za spravedlivou. Juda se tak stává „vyvoleným“ je vybrán do královského rodokmene Davidova a tím se dostává i do rodokmenu Ježíše.

Tamar nekonfrontovala Judu přímo s jeho chováním a nespravedlností. Využila situace a Juda se svým chováním byl konfrontován sám. Juda se nechal pohlit strachem. Balabán nabádá: *„Nepřikládejme na toto rozhodnutí naše morální měřítko. Biblické poselství někde a někdy překračuje běžně a nábožensky platné stabilní normy.“*⁵³ Tamar byla nápaditá, moudrá a trpělivá, zároveň to nebyla žena, která by svou situaci vzdala a plakala nad svým osudem.

---

⁵³ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 185, ISBN 978-80-7017-122-6

4. Rachab

Příběh Rachab je v druhé kapitole knihy Jozue, která popisuje vyslání zvědů do Jericha, které se Izraelci chystají dobýt (Joz 2, 1-24). Rachab byla nevěstka, bydlící v hradbách města a ukryla izraelské zvědy ve svém domě. Dle Hellera prostitutky (nevěstky) tehdejší doby byly jiné, než jak je známe dnes. Prostituce byla soustředěna do chrámů a provozovala se k uctívání božstev. Některé prostitutky byly k dispozici kněžím a králi. Někdy měly na starost i zneškodňovat cizince, konaly služby špionážní a pro svůj chrám takto vydělávaly.⁵⁴ Ulanov vnímá Rachab jako prostitutku, která je cizinkou ve vlastní zemi, protože je a žije na okraji, daleko od všech ostatních občanů.⁵⁵ Nevím, zda Rachab bydlela v hradbách sama, pravděpodobně ne. Pokud nebydlela v hradbách sama, tak nemohla být od ostatních odloučena. Bydlela na okraji. Možná tam nebydlela kvůli vyčlenění od ostatních, ale protože pozice v hradbách byla výhodná s ohledem na funkci, kterou pro tamní společnost měla. Možná právě bydlení v hradbách určovalo její důležitost. Schroer poukazuje na ženy, které ve starověkých městech žily osamělý, ale svobodný život. Vzhledem k tomu, že provozovaly pohostinství a prostituci byly dobře informované, často se jednalo o bystré ženy.⁵⁶ V příběhu o Rachab se opět setkáváme s tématem sakrální prostituce. Oproti Tamar je Rachab opravdová protagonistka kultu, nikoliv jen zdánlivá.

V ekumenické Bibli je její jméno přeloženo jako „Rachab“, v kralickém překladu je označována jen „Raab“. Etymologie jména je nejasná, ale zahrnuje širokost. *„hebrejsky rácháb = široký, prostorný, prostranný ... nevěstka jerišská, která přijala a ukryla špehaře izraelské“*⁵⁷ Heller uvádí, že význam jejího jména může mít dvojí výklad. Prvním je označení ženy širokých boků, která byla tehdy ženským ideálem. Druhým výkladem je žena širokého srdce, velkorysého nitra.⁵⁸ Balabán píše: *„Rachab, jejíž jméno je etymologicky nejasné, naznačuje však, že jde o „širokost“, pak by šlo, jedná-li se tu o nevěstku z nejstaršího města světa Jericha, zasvěceného Měsíci, možná o narážku na náměstí, jakožto*

---

⁵⁴ HELLER, Jan, *časopis Salve, č. 2, ročník 17*, Praha, Krystal OP 2007, s. 21-22, ISSN 1213-6301

⁵⁵ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 39, ISBN 80-86356-27-2

⁵⁶ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 144, ISBN 978-80-86889-69-6

⁵⁷ NOVOTNÝ Adolf, *Biblický slovník*, Praha, Kalich 1956, s. 770,

⁵⁸ HELLER, Jan, *Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17*, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

volný prostor, v němž tato nevěstka „působila“ nebo se naráží na její „širokou postel“. Může tu ovšem být i návěst volnosti (širokosti), kterou jí Hospodin ve svém záchranném rozhodnutí daroval. ... Podle rabínských textů se Rachab stala Jozuovou ženou a pramatkou kněží a proroků.⁵⁹ O jejím manželovi v knize Jozue není zpráva. Dubinová zmiňuje, že podle rabínských komentářů se jejím manželem stal Jozue. Potom, co se vzali, se mohla jako konvertitka připojit k Izraelcům.⁶⁰ V rodokmenu Ježíše (Mt 1,1-17) je uveden jako její manžel Salmon. Rachab se pravděpodobně vdala až po pádu Jericha. Heller se domnívá, že se jejím manželem mohl stát jeden ze zvěďů, které ukrývala.⁶¹ V rodokmenu je také uvedeno, že jejím synem je Boaz. Ten je znám z příběhu o Rút, jež je rovněž citována, jako jedna ze čtyř starozákonních žen v rodokmenu Ježíše. V příběhu o zvědech vyslaných do Jericha je uvedeno jméno nevěstky Rachab, ale zvědové jsou pro čtenáře v anonymitě.

4.1. Rachab a zvědové

Zvědové šli do zaslíbené země již podruhé. Poprvé byli vysláni ještě v době, kdy národ vedl Mojžíš. Zvěďů bylo 12 z každého pokolení a jedním z nich i byl Jozue (Nu 13, 1-33). Zvědové, které vyslal Jozue, jsou pouze dva, jsou vysláni potají, s úkolem prohlédnout zemi a Jericho (Joz 2,1). Jozue vyslal zvědy tam, kde sám již pravděpodobně jako zvěd byl. V líčení příběhu nejsou uvedena jména zvěďů, tím více vyniká jméno Rachab, která je jasně označena. Zvědové dorazili do Jericha a navštíví pouze dům Rachaby, kde přespí. Není jasné, zda slovem spát je myšlen odpočinek, či zda využijí jejích služeb. Dubinová uvádí, že v textu je užito slovo „šachav“, které je možné užít v obou případech. „Spát s někým“ i „přespat“⁶² Zvědové nikam jinam nešli. Byli pouze u Rachab a stačilo jim její vyznání víry a její hodnocení situace, kterému věří a odchází předat informaci Jozuovi. „Řekli Jozuovi: „Hospodin nám dal celou zemi do rukou. Všichni obyvatelé země propadli před námi zmatku“ (Joz 2,24). Nic víc v Jerichu nezjišťovali, nezajímala je obrana města, počet vojáků, stavba hradeb, systém obrany. Zemi a Jericho neprozkoumali, byli jen v domě Rachab a stačily jim jen její slova.

---

⁵⁹ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 32, ISBN 978-80-7017-122-6

⁶⁰ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 144, ISBN 978-80-86889-69-6

⁶¹ HELLER, Jan, *Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17*, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

⁶² DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 144, ISBN 978-80-86889-69-6

U Rachab byli pravděpodobně proto, že jejím úkolem mohlo být přijímání cizinců. Mohla mít za úkol kontrolu hradeb a lidí, kteří město navštěvují. „*Nemohli jinam. Nejdou tam svévolně, nejdou si užít, ale jako cizinci nepozvaní žádným hostitelem, který by je chránil, neměli jiné místo, dům nevěstky byl jediné výchozí místo*“⁶³ Rachab byla na přijímání cizinců uzpůsobena jako i jiné kněžky, měla nad nimi kultickou moc – zbavit je síly, případně zneškodnit. Rachab byla něco jako kněžka místního božstva – hlavním cílem uctívání byl pravděpodobně Měsíc, podle něhož se město jmenovalo.⁶⁴

„*O původním významu jména Jericho existují dodnes pochybnosti. Nejjednodušší je chápat hebrejské Jriho jako výraz, který pochází ze stejného kořene jako jareah - měsíc, a spojovat ho s raným západosemitským bohem měsíce Jarih nebo Jerah. Každé osídlení Jericha vděčilo za svoji existenci tamějšímu vydatnému prameni a oáze, kterou zavlažuje. Ve Starém zákoně se někdy Jericho nazývá „Palmové město“ (Dt 34,3).*“⁶⁵ Místo bylo obydleno od mladší doby bronzové. V líčení knihy Jozue bylo město opevněno mohutnými hradbami, které byly považovány za nedobytné. Na nich byly postaveny domy – jedním z nich byl dům Rachab. (Joz 2,15) I přes to bylo město mnohokrát dobyto, zničeno a srovnáno se zemí.⁶⁶

V šesté kapitole knihy Jozue je popsáno dobytí Jericha. Zde již nejsou zaznamenána žádná slova Rachab, ale je zde jasně zaznamenána instrukce k zachování Rachaby a všech v jejím domě, a to z důvodu ukrytí zvědů (Joz 6,17). V následujících verších je napsáno, že se tak stalo (Joz 6,23-25), byli zachráněni všichni, kdo byli v jejím domě. V Izraelském společenství byla umístěna za tábor. Dubinová poznamenává: „*V komentářích k veršům z kapitoly 6 se uvádí, že Rachab a její rodina byli vně tábora, dokud nekonvertovali.*“⁶⁷ Laffey její umístění za tábor vysvětluje zákazem sexuálního styku pro muže před bitvou. Po bitvě mohla být začleněna do tábora.⁶⁸

---

⁶³ HELLER, Jan, Nevěstka Rachab, *časopis Salve*, č. 2, ročník 17, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

⁶⁴ HELLER, Jan, Nevěstka Rachab, *časopis Salve*, č. 2, ročník 17, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

⁶⁵ DOUGLAS J. D., *Nový biblický slovník*, Praha, Návrat 1996, s. 408, ISBN 80-85495-65-1

⁶⁶ NOVOTNÝ Adolf, *Biblický slovník*, Praha, Kalich 1956, s. 286,

⁶⁷ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 143-144, ISBN 978-80-86889-69-6

⁶⁸ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 144, ISBN 978-80-86889-69-6

4.2. Rachab a její vyznání víry

Zvědové se s obyvateli Jericha spíše nesetkali, v úvodu kapitoly je napsáno, že rovnou vstoupili do domu Rachaby. Věřili tedy jen jejím slovům, která jim o obyvatelích řekla. Z textu je zřejmé, že Rachab věděla, co je to za muže, kdyby chtěla město a jeho obyvatele před Izraelci chránit, mohla. Mohla jim informace zapřít, nebo zalhat, tak jako to udělala, když zvědy ukryla a hledali je u ní královští poslové. Mohla zvědům vyprávět o nedobytnosti města, dobré informovanosti – král okamžitě o příchodu cizinců věděl. Rachab tak nečiní. Proč nelhala zvědům, ale poslům krále? U Rachab muselo dojít k nějaké vnitřní změně. Zradí své město, lidi, své dosavadní povolání a jedná sama za sebe a za svou rodinu. „*Zachovává se sice dobře k Jozuovým zvědům a k přicházejícím vojskům, ale zradí své město a krále. Zachová se sice dobře ke své početné rodině, ale zradí ostatní lidi ve své vlasti.*“⁶⁹ Už nevěřila svým bohům, a měla strach z Boha, kterému věřili zvědové. Věřila v Hospodina a v jeho činy. Vnímá, co učinil, ačkoliv nic z toho neviděla ani nezažila, jen slyšela. Chování Rachab je hodnoceno v Tanachu jako správné. Pravděpodobně by její hodnocení bylo zcela odlišné, kdyby ji hodnotil někdo z jejich spoluobyvatel z Jericha. Zachová se správně tím, že udělá to, co je nesprávné. Porušuje pravidla a je to hodnoceno jako dobré. Dubinová odkazuje na rabínské komentáře, které hodnotí Rachab jako „Spravedlivou konvertitku“⁷⁰

Rachab ukryla zvědy na střeše svého domu. Heller píše o astrálních božstvech: „*Víme, že se jim obětovalo na střeších. To činila zřejmě i Rachab. Jenže tím se stala střecha jejího domu posvátným místem, kam laik nesměl vstoupit. Sice by na sebe přivolal hněv příslušného božstva.*“⁷¹ Je to zajímavá zkouška pro zvědy, zda se budou bát vstoupit či nikoliv. Poslové krále tam nevstoupí z úcty, respektu a asi i ze strachu z trestu. Pokud zvědové nemají strach z bohů Jericha, tak jsou na střeše v bezpečí. Jejich víra se osvědčila a na střeše se ukryli - v pazdeří. Co je pazdeří? Výklady se liší. Někdo tím míní stonky lnu, což je nepravděpodobné, jelikož sušení lnu byla práce otrokyní. Heller píše o hebrejské vazbě slov: „lny dřeva“. Zřejmě bylo na střeše něco ze dřeva (truhla, skříň, věšák) a o lnu se dovídáme, že z něj měla být vyrobena kněžská roucha. Rachab měla na střeše zřejmě

---

⁶⁹ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 42, ISBN 80-86356-27-2

⁷⁰ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 144, ISBN 978-80-86889-69-6

⁷¹ HELLER, Jan, *Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17*, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

nějaký lněný textil, asi své obřadní roucho.⁷²

Rachab lhala králi, že ti muži u ní již nejsou. Tvrdila, že tam byli, odešli a ona neví, kam šli (Joz 2,4-6). Vědomě je zapřela před králem a tím riskovala svou i jejich smrt. Poté, co jsou ukryti a v bezpečí, za nimi přichází se slovy: „Vím, že Hospodin dal zemi vám. Padla na nás hrůza před vámi a všichni obyvatelé země propadli před vámi zmatku. Slyšeli jsme, jak Hospodin před vámi vysušil vody Rákosového moře, když jste vycházeli z Egypta, a jak jste v Zajordání naložili se dvěma emorejskými králi, se Síchonem a Ógem, které jste zahubili jako klaté, jakmile jsme to uslyšeli, ztratili jsme odvahu a pozbyli jsme ducha, poněvadž Hospodin, váš Bůh, je Bohem nahoře na nebi i dole na zemi.“ Joz 2,10-11

Rachab uznala, že Hospodin je Bohem, který je mocný a činí zázraky. Ona jako kněžka uznala, že jejím bohům, kterým dřív sloužila, již nevěří. Slyšela, co udělal Hospodin. Jenom slyšela, nebyla toho účastna, nic z toho nezažila. Měla více víry než někteří Izraelci, kteří Hospodinovy činy zažili, a přesto reptali a Hospodinu nedůvěřovali.

Heller píše: „Hospodin při vyvedení z Egypta vysušil Moře, to jest, přemohl moře jakožto démonické ztělesnění sil chaosu, zmaru a smrti a daroval život svému lidu právě v nejvyšším ohrožení... Proti Izraeli se neubránili ani Síchón a Og, oba považovaní za vladaře démonů a spojence pekla.“⁷³ Pak Rachab hovořila o svém lidu, že ztratil odvahu, pozbyl ducha. Beneš poznamenává, že tato formulace je v původním textu vyjádřena pomocí trpného rodu a větu překládá: „ je rozpuštěno srdce naše“ Bůh působil v Jerichu a zpráva o Hospodinových činech rozpouštěla jejich srdce. To Rachab zažila ve svém městě.⁷⁴

„Zpráva o Hospodinových činech má potenciál svatého slova a Rachabu poznamenala - změnila její názor a postoj. Rachab díky ní uvěří Hospodinu, aniž slyší jeho slova. Důvěřuje Bohu na základě jeho činů.“⁷⁵ Již ve chvíli, když zvědové přišli za Rachab, věřila jejich Bohu, Hospodinu, nemuseli ji tedy nikterak přesvědčovat. Ona svým vyznáním víry utvrzovala víru zvědů. Věděla, že jim Hospodin zemi dá. Není tam ani náznak pochybnosti. I na lid působili zprávy o Hospodinových činech, měl z Izraelců strach, ale nikterak jej to nevedlo k úctě jejich Boha, tak jako to bylo u Rachab. Snažili se ze všech sil zamezit jejich vpádu, přestože tušili neúspěch. Rachab věděla, že neúspěch přijde, a věděla, že Jericho bude patřit Izraelcům. Uzavřela proto s nimi smlouvu o záchraně své a

---

⁷² HELLER, Jan, Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

⁷³ HELLER, Jan, Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17, Praha, Krystal OP 2007, s. 24, ISSN 1213-6301

⁷⁴ BENEŠ, Jiří, Jozue, Praha, Advent-Onion, 2017, s. 56-57, ISBN 978-80-7172-702-6

⁷⁵ BENEŠ, Jiří, Jozue, Praha, Advent-Onion, 2017, s. 56, ISBN 978-80-7172-702-6

své rodiny, všichni kdo budou v jejím domě, budou zachráněni. Není určeno, kdo přesně v domě být smí a nesmí. Vyjmenováni jsou otec a matka a bratři. Znamením záchrany byla karmínová šňůrka. Ihned po odchodu poslů ji vyvěšuje. Věřila v dohodnuté znamení a nevěděla, kdy Izraelci zaútočí.

Podle Tóry Izraelci neměli s místními obyvateli uzavírat žádné smlouvy, neměli se nad nimi smilovat. „*Hospodin, tvůj Bůh, ti je předá, abys je pobil. Vyhubíš je jako klaté, neuzavřeš s nimi smlouvu a nesmiluješ se nad nimi*“ (Dt 7, 2). V tomto příběhu se zdá, že toto nařízení porušují. Beneš Rachab označuje jako první konvertitku k uctívání Hospodina.⁷⁶ Tudíž v tu dobu, kdy s ní uzavřeli smlouvu, již nebyla pohankou, ale konvertitkou. Byla jedna z nich. V knize Jozue však je uveden důvod její záchrany. Není jí její konverze, ale záchrana špehů. V knize Jozue je její záchrana líčena spíše jako výměnný obchod.

4.3. Zmínky o Rachab v dalších knihách Bible

Kromě rodokmenu Ježíše a knihy Jozue, je Rachab zmiňována v galerii svědků víry v Žd 11,31 „*Nevěstka Rachab věřila, a proto přátelsky přijala vyzvědače a nezhynula s nevěřícími.*“ Zde je jmenována jako příklad víry. V této pasáži jsou jmenovány pouze dvě ženy, první je Sára a druhou je právě Rachab. Další citace je u Jak 2,25 „*Což nebyla i nevěstka Rachab podobně ospravedlněna ze skutků, když přijala posly a propustila je jinou cestou?*“ Na tomto místě je jmenována jako příklad dobrého skutku, díky němuž byla ospravedlněna. Rachab je tedy jednou zmiňována jako příklad víry a podruhé jako příklad dobrého skutku, který ji ospravedlnil. Ulanov píše: „*Rachab nám pomáhá uvědomit si skutečnost, že ani největší vírou a nejpůsobivějšími skutky si nikdo z nás nic nezaslouží a ani si nemůže nic zasloužit. Vítězství nad Jerichem dává Bůh.*“⁷⁷ Vítězství dává Bůh, ale Rachab uvěřila, konvertovala. Zareagovala na slova, která slyšela, vírou, a ta v ní vyvolala odvahu konat skutky – ukrýt zvědy, zradit svůj lid, zachránit sebe a rodinu. Skutek byl následkem víry, která předcházela. Myslím, že skutky, které pozitivně hodnotí Jakub ve své epištole, by nebyla schopná vykonat, kdyby neměla víru. Její víra byla velká a dodala jí odvahu k následujícím skutkům. Skutky byly následným vyústěním víry. Byly důsledkem víry. V dalších knihách Nového zákona již není Rachab zmiňována.

---

⁷⁶ BENEŠ, Jiří, *Jozue*, Praha, Advent-Onion, 2017, s. 57, ISBN 978-80-7172-702-6

⁷⁷ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s 48, ISBN 80-86356-27-2

4.4. Závěrečné poznámky Rachab

Rachab imponuje svou odvahou, nebojácností a důvěrou v Hospodina. Nebojí se přehodnotit svůj život, to, čemu doposud věřila, a vydat se neznámému Bohu, o kterém tuší, že je tím pravým Bohem. Přidat se k cizímu národu. „*Feministické interpretace zdůrazňují, že svoji odvahu, bystrost a rozhodnost mohla projevit proto, že byla svobodnou bytostí (fyzicky i duchovně), a to díky svému povolání nevěstky.*“⁷⁸ Zvědové si odnáší ze své mise vyznání Rachaby a zprávy o lidu, který má rozpuštěné srdce. Rachab nebyla Izraelka, byla konvertitka k Izraelskému náboženství. Kubáč uvádí: „*Justin Martyr vidí v Rachab typos církve, svolané z pohanů dílem Kristovy smrti.*“⁷⁹ Vnímá tedy Rachab jako předobraz křesťanské církve, která se otevře i pro pohany. Podobnou úlohu hraje i v Maoušově evangeliu, kde je spolu s ostatními ženami předjímku misie k pohanům, kterou Matouš ve svém evangeliu obhajuje a biblicky podpírá.

Byla to žena velmi odvážná, ochotná riskovat, jít proti proudu, udělat to, co není standardní, se snahou změnit svůj osud a chopit se příležitosti. Rachab se vzdává svého původního povolání, všechno opouští a připojuje se k lidu s jinou kulturou, náboženstvím. Sleduje zničení svého domova, své země, kultury a náboženství. Nebojí se přehodnotit svůj život, to, čemu doposud věřila, a vydat se neznámému Bohu, o kterém tuší, že je tím pravým Bohem, vše staré je před jejíma očima zničeno a končí. Zůstává jen ona a její rodina.

---

⁷⁸ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 146, ISBN 978-80-86889-69-6

⁷⁹ KUBÁČ, Vladimír, *Člověk před Boží tváří*, Praha, Vyšehrad 2016, s. 112, ISBN 978-80-7429-754-0

5. Rút

Osobě Rút je věnovaná celá jedna kniha Tanachu. Kniha je z doby soudců, tj. předkrálovské. Je zakončena rodokmenem, vedoucím ke králi Davidovi. V křesťanské Bibli je řazena mezi historické knihy v Tanachu mezi spisy. V židovské tradici je zároveň spisem svátečním, který je čten při svátcích týdnů – čili letnicích, na památku přijetí Tóry. U pohanů byly letnice – dožínková slavnost s oslavou plodnosti. Při této oslavě se hojně pilo a hodovalo. Provázely ji magické obřady.⁸⁰

V knize vystupuje několik postav. Hlavní jsou: Noemi a její dvě snachy – Rút a Orpa. Heller k významu jmen uvádí: Noemi „*Má líbezná, má líbeznost.*“ V ČEP nalezneme překlad: „*to je Rozkošná*“ (Rt 1,20) Rút znamená „*Napojení, občerstvení, osvěžení, družka*“⁸¹ Balabán k jejímu jménu poznamenává, že pravděpodobně odkazuje k chetitské bohyni Rutaš a její význam vnímá jako „*Přátelská*“.⁸² Orpu Balabán překládá jako: „*Tvrdošijná*“ podotýká překlad jejího jména v kralické Bibli, kde je označována jako Orfa. K významu jejího jména uvádí „*Odvracející se šíjí*“ je tím míněno, že svou tchýni Noemi opustí – odvrátí se od ní.⁸³

Noemin manžel byl Elímelek jeho jméno znamená: „*Bůh je Melek*“ „*Můj Bůh (je) král*“, „*Bůh je král*“. Heller k významu jeho jména dodává: „*Elímelek se vyskytuje jen v knize Rút a má zde symbolickou roli. Pravděpodobně naznačovalo heterolatrii (byl uctíván někdo jiný než Hospodin). Ze ctitele Melekovy se stal nakonec přeznačením v pozdější tradici ctitel Hospodinův.*“⁸⁴ Elímelekovo jméno je spojeno spíše s kultem boha Meleka, jelikož v době soudců Hospodin na zemi krále neměl.⁸⁵ Původní význam jeho jména bude pravděpodobně spjat s kultem boha Meleka.

Je pravděpodobné, že jména v příběhu mají symbolický význam. Balabán k tomu dodává, že kniha není klasickým příběhem, ale jedná se o literární formát novely. Novela nemusí popírat historičnost, ale nemá za cíl líčit historické události, jejím cílem je podat nějaké vysvětlení. Zaměřit a zacílit příběh tak, aby byl názorný a objasňující. Z tohoto

---

⁸⁰ Bible písmo svaté SZ a NZ, český ekumenický překlad, Biblická společnost, Praha 1990, s. 231,

⁸¹ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 65, ISBN 80-7021-725-1

⁸² BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 167, ISBN 978-80-7017-122-6

⁸³ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 167, ISBN 978-80-7017-122-6

⁸⁴ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 65, ISBN 80-7021-725-1

⁸⁵ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 138, ISBN 80-7192-154-8

důvodu mohou být jména vymyšlena s cílem do jmen dosadit zvěstný obsah.⁸⁶ V novele vystupují ještě dva synové Noemi, kteří brzy v příběhu umírají. Jejich jména jsou Machlón, což znamená: „Churavec, nemocný“ a Kiljón: „Pohasínající“⁸⁷ Další významnou osobou vystupující v novele o Rút je její nastávající manžel Boaz, význam jeho jména je: „Vlastník, pán, manžel“⁸⁸ V Ježíšově rodokmenu (Mt 1,5) je Boazovo matkou uvedena Rachab, nevěstka z Jericha (viz výše). Tato informace je jen na zmíněném místě Bible. Tanach se o tomto příbuzenském vztahu nezmiňuje. Výklady ke Starému zákonu uvádí význam „v něm je síla“.⁸⁹ Dle rabínů byl Boaz Elímelechův synovec.⁹⁰ Symbolický význam mají i místa, ve kterých se rodina nachází. Odchází z Betléma, jehož význam je podle Hellera „dům chleba“⁹¹ do Moábu, jehož jméno nemá jasný význam.

Významy jmen v knize Rút samy o sobě tvoří příběh. Příběh vyprávěný s použitím významu jmen zní takto: *Líbezná s Bůh je král a syny Churavcem a Pohasínajícím odchází z domu chleba, do země Z otce. Tam se synové Líbezné ožení s Přátelskou a s Odvracející se šjí. V zemi Bůh je král umírá a později zemře i Churavec a Pohasínající. Zůstane Líbezná a její dvě snachy – Přátelská a Odvracející se šjí. Líbezná se chce vrátit do domu chleba, Přátelská jde s ní, Odvracející se šjí ji opouští. V domě chleba se Líbezná, přejmenovává na Trpká. Přátelská se seznámí s Vlastníkem. Vlastník se stává jejím manželem a mají spolu syna Ctitele. Takto pravděpodobně vnímali tento příběh první čtenáři a posluchači.*

5.1. Rút z Moábu

Rút pocházela z Moábu. Země Moáb byla pojmenována dle Lotova syna, který byl zplozen incestním spojením s jeho dcerou (Gn 19,37). Význam jména není zcela jasný. Heller uvádí „rozžádostňovatel“ či „z otce“.⁹² V druhém významu se může skrývat původ Moábu, z Lota a jeho dcer. Historicky byli Izraelci s Moábem velmi spojeni, zde byl jako

---

⁸⁶ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 167 ISBN 978-80-7017-122-6

⁸⁷ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 197, 257

ISBN 80-7021-725-1

⁸⁸ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 115 ISBN 80-7021-725-1

⁸⁹ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří,

Karmelitánské nakl., 1996, s. 142 ISBN 80-7192-154-8

⁹⁰ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 148

ISBN 978-80-86889-69-6

⁹¹ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 103 ISBN 80-7021-725-1

⁹² HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 277 ISBN 80-7021-725-1

host Abraham (Gn 12,10 a 20,1) i Izák (Gn 26,3), ale jinak mezi Moábem a Izraelem byl vztah spíše nepřátelský.⁹³ Izraelci s nimi neměli dobré zkušenosti. „*Jakožto potomci Lotovi (Gn 19,37) byli Moábcí blízcí příbuzní Izraelců, avšak duchovně jim byli úplně cizí... Proroci viděli v Moábcích nebezpečného nepřítele Božího lidu a ohlašovali Hospodinův soud nad nimi (Iz 16, Jr 48, Sf 2,8n). Mojžíšův zákon nařizoval, že do izraelského společenství nesmí být přijímáni žádný Moábec do desátého pokolení (Dt 23,4-7).*“⁹⁴ S Moábkami se Izraelci nesměli ženit, byly pro Izraelce nežádoucí.⁹⁵ Haggada uvádí, že Rút byla dcerou moabského krále.⁹⁶

5.2. Vztah Rút a Noemi

Knih Rút začíná úvodem. Zasazuje příběh do doby soudců. Prvních pět veršů čtenáře seznamuje s okolnostmi příběhu a jsou velmi stručné, obsahují pravděpodobně několik desetiletí života rodiny. Líčí nejdříve anonymně odchod jednoho muže a ženy a jejich dvou synů z Betléma (Rt 1,1) Odešli do Moábu, kde byli jako hosté. Pravděpodobně tam tedy neodcestovali natrvalo, ale dočasně. V druhém verši se tato první úvodní anonymní věta rozvíjí a obsahuje jména všech zúčastněných, jejich původ, odkud a kam šli. Muž je Elímelek, jeho žena Noemi a synové Machlón a Kiljón. (Rt 1,2). Ve třetím verši Elímelek umřel. Není uveden důvod jeho smrti. Zůstala Noemi se svými syny. Čtvrtý verš informuje o svatbě obou synů s Moábkami (Rút a Orpa) a oznamuje, že žijí deset let v Moábu (Rt1,4). Pátý verš vypovídá o smrti obou synů Noemi. Rt1,5: „*a tak žena zůstala sama, bez dětí a bez muže*“ Tato věta ukončuje jakýsi úvod do příběhu. Verše nemají potřebu čtenáře seznamovat s důvodem odchodu z Betléma, s důvodem smrti Elímeleka a jeho dvou synů, není ani jasné, který syn si vzal kterou z Moábek. Až na konci knihy (Rt 4,10) je napsáno, že Rút byla žena Machlónova.

---

⁹³ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří Karmelitánské nakl., 1996, s. 138, ISBN 80-7192-154-8

⁹⁴ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 139, ISBN 80-7192-154-8

⁹⁵ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 165 -166, ISBN 978-80-7017-122-6

⁹⁶ *Encyklopaedia Judaica*, volume 14, Israel, Keter Publishing House Jerusalem Ltd.,1996, s. 522, ISBN 965-07-0242-3

Pátý verš popisuje, že žena zůstala sama. Z příběhu však vyplývá, že jsou s ní dvě příbuzné – snachy Orpa a Rút. Výrokem o samotě může být myšleno, že jí nezbyl nikdo z pokrevních příbuzných, nikdo z jejího národa, nikdo mužského pohlaví, který by se jí zastal. Noemi byla z Izraele, respektovala tamní uspořádání společnosti a zákony, podle nichž manžel či syn byli „zastánci“ či „obhájci“ žen. Noemi měla tři takové muže, a najednou byla sama. Neměla nikoho, kdo by se jí zastal, její život ztratil smysl. Byla bez muže, bez synů a neměla naději, že by ještě mohla mít nějaké dítě. Její snachy – Orpa a Rút jsou také bezdětné. Jsou v obdobné situaci s tím rozdílem, že jsou mladé a mohou mít ještě děti.

Noemi se dovídá, že v Betlémě, odkud přišla, již není hlad (Rt 1,6). Až v tomto verši se odkrývá pravděpodobný důvod jejich odchodu z Betléma. V Betlémě, domě chleba, je opět chléb. Odešli tedy z Betléma – domu chleba, protože tam chléb nebyl. Zdá se, že zde si opět vypravěč příběhu hraje se symbolikou slov a jejich významy. Hostování v Moábu je také symbolické vzhledem k tomu, že se mnohokrát stalo útočištěm Izraelců. Noemi tedy pobývala jako host v zemi nepříliš dobré pověsti, zapovězené a zatracované kvůli svému náboženství (Nu 25) a kvůli svému vzniku ze styku Lota se svými dcerami (Gn 19,36-38). Izraelci měli zakázáno se s nimi ženit (Dt 23,4-7). Synové Noemi se Moábkami oženili. Dubinová uvádí, že ženy s největší pravděpodobností před sňatkem nekonvertovaly.⁹⁷ Byly tedy vyznavačky náboženství Moábu. Synové možná již neplánovali návrat do Izraele. Pravděpodobně se odvrátili od svého náboženství. Možná neměli jinou možnost, pokud se chtěli oženit. Jak se ke svazku stavěla Noemi není v textu komentováno. Z textu vyplývá, že Elímelek byl v době jejich sňatku po smrti. Nebyl tu otec, který by jejich sňatek zakázal. Matka pravděpodobně neměla tuto pravomoc. Noemi byla již ve vztahu závislosti na synech a jejich opatrovnictví k ní. Noemi již v této době neměla jednoduché postavení. Byla v cizí zemi, sama se syny, od kterých podle zákona očekávala zastání. Tito synové se oženili s Moábkami. Ani jeden nezplodil potomka a zemřeli.

Noemi odešla z Moábu s oběma snachami. Když byly na cestě do Judska, tak je vybídla, aby se vrátily do domu své matky. Není jasné proč, když už jsou všechny tři na cestě je Noemi vybídla k návratu. Možná si po cestě uvědomila jejich nelehké postavení

---

⁹⁷ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 146, ISBN 978-80-86889-69-6

v Izraeli. Věděla, že v Izraeli je nepřijmou. Věděla, jaké zákony vůči nim platí a co je čeká. Nechtěla, aby se trápily, vnímá jejich solidární, laskavé a pozorné chování. Ony byly odhodlané s ní jít a připojit se k jejímu lidu. Ve výkladech ke Starému zákonu je tento akt komentován: „*Snad smíme předpokládat, že přes všecku bídu a mdlou víry rodiny Elímelekovy zapůsobilo svědectví o Hospodinu na obě Moábky tak, že se nebojí následovat Noemi do její vlasti. Co ostatně jako vdovy mohly očekávat od svého lidu ve své zemi?*“⁹⁸ Je možné, že ve své zemi mohly mít větší jistotu než v cizí zemi, odkud pocházela Noemi. Jejich rozhodnutí následovat ji je výše uvedeným citátem poněkud bagatelizováno. Pokud v Moábu byl matriarchát, tak jejich šance byly pravděpodobně vyšší než v Izraeli. Matriarchát naznačuje pobídka Noemi, když je posílá je do domu jejich matky – ne otce (Rt 1,8). Na polyteistickou, matriarchální moábskou kulturu, kde vládou bohyně, poukazuje i Ulanov, která dodává, že poznámka o „domu matky“ neznamená, že by Rút otce neměla. Dále v textu je uvedeno, že opustila otce i matku (Rt 2,11).⁹⁹ Odchodem do Izraele se tedy vzdala všech nadějí – Izraelci se s nimi nesmí ženit, nepřijmou je a budou jim vládnout muži. Jdou ze země, kde je nadřazené postavení ženy do opačného uspořádání společnosti.

Pobídka k návratu od Noemi zazněla třikrát. Rabíni z této pasáže příběhu usuzují, že konvertitu k židovství je třeba třikrát odmítnout.¹⁰⁰ Orpa se při druhé výzvě vrátila zpět. Více se o ní v textu nepíše. Text nikterak její odchod nehodnotí. Její rozhodnutí naopak ukazuje tíživost situace. Rút přes všechny pobídky zůstala s Noemi. Loučení a pobídky k návratu doprovázel pláč a zoufalství, které prožívaly. Noemi upozorňovala, že již je stará a nemůže jim zplodit nové syny, které by si mohly vzít. Zároveň ukazovala absurditu situace, kdyby se tak stalo (Rt 1,12-13). Odkazovala zde na levirátní zákon.¹⁰¹ Noemi neviděla naději pro své snachy a pro jejich život v Izraeli, proto je poslala domů - do Moábu, kde byly pravděpodobně jejich šance větší. Kromě toho tam měly svou rodinu.

---

⁹⁸ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 139-140, ISBN 80-7192-154-8

⁹⁹ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 51-55, ISBN 80-86356-27-2

¹⁰⁰ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 146, ISBN 978-80-86889-69-6

¹⁰¹ Viz kapitola 3.1.

Po Noemině třetí výzvě k návratu snachy zpět, Rút poprvé v příběhu promlouvá. Rt 1,16-17: „*Nenaléhej na mne, abych tě opustila a vrátila se od tebe. Kamkoli půjdeš, půjdu, kdekoli zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh bude mým Bohem. Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována. Ať se mnou Hospodin udělá, co chce! Rozdělí nás od sebe jen smrt.*“ V této promluvě Rút vyznala svou víru v Hospodina, byla tedy konvertitkou a chtěla se připojit k Izraeli – k lidu, který vyznává stejného Boha jako ona. Pravděpodobně tušila, že to nebude jednoduché, ale byla rozhodnutá. Konvertovala, své místo vidí v Izraeli. K tomu jí pojilo silné pouto – láska a solidarita ke své tchýni. Obě byly vdovy, jejich úděl byl stejný s tím, že Noemi jako Izraelka měla ve svém lidu lepší postavení, ale Rút byla mladší. Měla šanci, být (vzhledem k zákonům) malou, mít děti a měla možnosti postarat se o Noemi ve stáří.

Rút a její láska k Noemi byla obdivuhodná. Není jasné, kde se zrodila. Ženy prožily těžké období. Prožily je spolu a pravděpodobně se navzájem povzbuzovaly, byly jedna pro druhou. Noemi svůj těžký úděl prožívala s kontextu své víry – odvolávala se k Hospodinu (Rt 1,13 a 1,21). Její život a víra zapůsobily na Rút. Rút poznala jejího Boha. Není jasné, jak ovlivnilo její víru i manželství se synem Noemi. Rút s ním žila deset let a také není známo, jak se synové Noemi stavěli k víře jejich národa, když oba porušují zákon a ožení se s Moábkami. Rút konvertovala a vyznává jako svého Boha Hospodina, a to přesto, že rodinu vyznávající tohoto Boha postihlo tolik neštěstí. Musela vědět, že víra v tohoto Boha ji nepřinese život bez utrpení a starostí. Přesto konvertovala a vyznala svou víru, následovala Noemi a odešla do země, kde její postavení cizinky z Moábu nebylo lehké. Zde se s ní dle zákona nesměl nikdo oženit (Dt 23, 4-7). Byla vdova bez „zastánce“, neměla nikoho, kdo by ji chránil a pomohl. Uvědomila si svou situaci a říká: „*Ať se mnou Hospodin udělá, co chce!*“ (Rt 1,17) Odevzdala mu celý svůj život. S Noemi se dostala do Izraele. ČEP uvádí, že se Rút navrátila z Moabských polí, ale Rút se do Izraele nevrátila, ona do něj odešla ze svého rodiště Moábu (Rt 1,22). Návratem může být míněn návrat k Bohu, Hospodinu. Svou konverzi, vnitřně přijala za své náboženství Izraele a její původní – moábské je jí cizí. Vrátila se od jiných bohů ke svému Stvořiteli. Orpa i Rút se vrátily. Každá však v jiném smyslu slova.¹⁰² Noemi při svém příchodu oznámila, že se vrátila s prázdnou (Rt 1,21) – bez manžela a synů. Ale vrátila se s Rút, jakoby na ni zapomněla, ale všichni

---

¹⁰² STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 142, ISBN 80-7192-154-8

věděli, že s ní přišla. Možná cíleně zde byl, dán důraz na patriarchální nazírání skutečnosti, kdy jsou ženy přehlíženy. Nepočítali je. A v závěru knihy je Rút vyhodnocena jako cennější než sedm synů (Rt 4,15).

Rút s Noemi se ocitly v Betlémě v době sklizně obilí. Noemi je lidmi poznána, ženy se jí ptaly. Zajímavostí je zde důraz na femininum. Noemi vykládala svůj příběh a zároveň podala vysvětlení, proč se tak děje z hlediska Boha a víry. V druhé kapitole je opět úvodní věta – první verš. Představuje Boaze a objasňuje jeho postavení v rodině Noemi a Elímeleka. Verš čtenáře seznamuje s tím, že se jedná o příbuzného (Rt 2,1). Po této úvodní větě se děj vrací k Rút a Noemi. Noemi poslala Rút sbírat klasy na pole, shodou okolností Rút sbírala klasy na poli, jež patřilo Boazovi. (Rt 2,2-3) Boaz na pole přišel, v textu je demonstrována jeho víra v Hospodina (Rt 2,4). Ptal se na dívku, paběrkující po žencích (Rt 2,5). Služebník odpověděl (Rt 2,6): „*To je moabská dívka, která se vrátila s Noemi z Moábských polí.*“ Opět i zde je užito slovesa „vrátit se“ není tam: „přišla“, ale „vrátila se“. Boaz byl jejím příběhem osloven, zaujat a slitoval se nad ní. Zajistil, aby jí ženci nechávali na poli dostatek obilí, zajistil jí i ochranu – před obtěžováním. Nabídl jí občerstvení na poli. Nabádal ji, aby chodila na jeho pole, kde toto má zajištěno. Boaz se choval velmi solidárně a sociálně vůči Rút. Nedal jí sebrané, vymlácené obilí, ale umožnil jí, aby mohla nasbírat co nejvíce. Zajímavý je sociální aspekt, který ukazuje, že se Rút musí o své nasycení postarat, ale jsou jí nabídnuty ideální podmínky. Rút nerozuměla jeho přízni, Boaz jí vysvětlil, že zná její příběh (Rt 2,11): „*Opustila jsi otce i matku i rodnou zemi a odešla jsi k lidu, který jsi dříve neznala.*“ Boaz Rút požehnal. Rút byla vděčná za Boazovu přízeň a označila sama sebe za otrokyni, která se ale, vzhledem ke svému původu, ani nemohla žádné otrokyni rovnat (Rt 2,14).

Boaz ji v čase jídla pozval ke společnému hodu. Jídlo neuspokojuje jen fyzickou potřebu, ale je darem od Boha. Mnohé náboženské úkony jídlo i jeho přípravu provází. „*Tím, že se potrava stává součástí těla, má vliv také na duševní zdraví jedince. V Izraeli jsou příprava a požívání jídla náboženským obřadem stejně tak jako modlitba k Bohu.*“¹⁰³ Společné jídlo bylo nástrojem k navázání či prohloubení vztahu. Bylo významným aktem důvěry, přijetí, přátelství. Jíst s někým znamenalo, že jsem s tím člověkem přítel. Pozvat někoho na jídlo bylo velmi významné. Při jídle se lidé poznávali. Jedení byl způsob

---

¹⁰³ DOLEŽALOVÁ, Jana. Tradice židovské kuchyně. Praha: Státní židovské muzeum v Praze, 198, s. 4-6, ISBN 31-00-177/88. s. 4-6

společně sdíleného bytí. Boaz pozval Rút k jídlu. Chtěl ji poznat, sdílet i s ní tuto „bohoslužbu“ (Rt 2,14) Potvrdil tím, že Rút patří k Izraelskému společenství a přijmul ji.¹⁰⁴

Rút pracovala celý den, nasbírala velké množství ječmene. Noemi byla jejím úspěchem překvapena. Dověděla se, že sbírala na poli Boazově. Seznámila Rút s tím, že Boaz je příbuzný a patří mezi možné zastánce. *„Zastánce měl povinnost pomoci svým příbuzným ... když se octnou v nouzi, koupit zpět pole a rodinný majetek, který byl prodán z nouze, pomstít křivdy i vraždu, případně se i oženit s vdovou po svém bratru.“*¹⁰⁵ Noemi se radovala nad Hospodinovým milosrdenstvím (Rt 2,20). Jakoby již tušila, že Bůh měl připravenou jejich záchranu. Rút po celou sklizeň obilí paběrkuje na Boazových polích a bydlí s Noemi. Zdá se, že Noemi měla plán pro svou snachu, ale čekala na správnou příležitost. Byla ve své zemi, znala její tradice a zvyky. Rút se postarala o Noemi a nyní se role obrátily. Noemi se chtěla postarat o Rút (Rt 3,1). *„Neměla bych ti, má dcero, vyhledat odpočinití, aby ti bylo dobře?“* Noemi měla plán. Věděla o zvyklostech spojených se sklizní. Nabádala Rút, aby počkala, až Boaz dojí a dopije a ulehne. Měla si lehnout k jeho nohám, pod jeho plášť. Rút poslechla, co jí Noemi radila, vše udělala. Na tuto akci se Rút připravovala – umyla se, potřela se olejem, vzala si plášť. Dubinová vykládá umytí jako rituální očištění se od modloslužby.¹⁰⁶ Rút chtěla udělat vše, co mohla, aby uspěla, k tomu potřebovala velkou odvahu. Riskovala potupu, odsouzení. Její chování bylo na hranici přípustnosti.¹⁰⁷ Věděla však, že toto je jejich naděje na záchranu a podstupovala riziko odsouzení a pohany. Nechtěla nečinně přihlížet svému osudu, ale rozhodla se využít možnost, která se jí naskytla. Zároveň věděla, že tímto činem zajistí pomoc i pro svou tchýni – Noemi.

Boaz se o půlnoci vzbudil a lekl se. Zjistil, že u nohou mu spala Rút, která ho požádala, aby nad ní rozprostřel plášť a stal se jejím zastáncem. Prosila o pomoc a ochranu. Boaz jí opět požehnal, ocenil její oddanost, uklidnil ji. Ubezpečil ji, že udělá, co je

---

¹⁰⁴ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 144, ISBN 80-7192-154-8

¹⁰⁵ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 144, ISBN 80-7192-154-8

¹⁰⁶ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 149, ISBN 978-80-86889-69-6

¹⁰⁷ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 145, ISBN 80-7192-154-8

třeba. Přijmul svou roli „zastánce“. Potvrdil svou příbuznost s ní, avšak věděl ještě o jiném muži, který byl bližší příbuzný. Aby byl zákon správně naplněn, musí nejdříve tento muž vyjádřit, zda je ochoten být zastáncem. Boaz jí dal dar pro tchýni – přibližně čtyřicet kilo obilí. Rút se k ránu vrátila k Noemi (Rt 2,15-3,18).

Rút vyprávěla vše Noemi, která situaci komentovala (Rt 3,18): *„Jen počkej, dcero, a poznáš, jak to dopadne. Ten muž si nedá pokoj a dovede tu záležitost ke konci ještě dnes.“* V beznadějně situaci obou žen se stal zázrak. Nalezly někoho, kdo by mohl být tím mužem, který je ochrání a pomůže jim. Navíc Rút zjistila, že existuje i další možný „zastánce“. Jejich naděje byly stále větší. Boaz dodržel slovo, hned druhý den usedl v bráně města, kde shodou okolností šel onen příbuzný, který měl mít přednostní právo zastánce. Z textu se nedovídáme, jak Boaz věděl, že jej tam potká nebo zda se jednalo o náhodu či vedení Bohem. Není jasné, o jakého bližšího příbuzného se jedná, zda je příbuzný i Boaze. V textu není zmíněno jeho jméno. Pravděpodobně byl i tento muž příbuzným Elímeleka stejně jako Boaz. Na pokyn Boaze se posadil. Boaz shromáždil deset starších a uspořádal zasedání. Zasedání se zdánlivě netýkalo žen (Noemi a Rút) ale prodeje jejich pole. Boaz seznámil příbuzného s tím, že je prvním zastáncem. Obeznámil jej, že má přednostní právo koupit pozemky, které patřily Elímelekovi. Příbuzný chtěl pozemky koupit. Boaz jej upozorňuje, že koupí získá i Rút, ke které má levirátní povinnost. V textu je upozorněno, že se jedná o Moábku. Příbuzný zakoupení pozemků odmítl s odůvodněním, že by došlo ke zničení jeho vlastního dědictví. *„Vysvětlení nepodává. Myslí na vlastní děti, které by se jednou musely dělit o dědictví? Nebo se obává, že Rút je neplodná, že nebude mít děti a že uvrhne i jeho dům do zkázy?“*¹⁰⁸ Mohl se zaleknout i jejího moábského původu. Izraelci měli zakázáno se s nimi ženit. Možná chtěl dostat zákonům své země a zůstat bez poskvrny. Balabán odkazuje na židovskou tradici, která tvrdí, že onen příbuzný byl ženatý, a tak se s Rút nemohl oženit.¹⁰⁹ Nicméně v tehdejší době bylo možné mnohoženství. Tím více vyniká čin Boáze, který se těchto rizik nezalekl a oznámil, že využije výkupního práva, aby zachoval jméno zemřelého (Rt 4,9-10).

Koupě proběhla přesně dle zvyklostí a práva – byli přítomni svědci, na stvrzení byl zut střevíc. Lid Boazovi požehnal. V požehnání zaznělo přirovnání Rút s Támar, která také skrze levirátní zákon porodila Judovi syny (Rt 4,11-12). *„Kéž dá Hospodin, aby žena,*

---

¹⁰⁸ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 147, ISBN 80-7192-154-8

¹⁰⁹ BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 171, ISBN 978-80-7017-122-6

kteřá přichází do tvého domu, byla jako Ráchel a Lea, které obě zbudovaly dům Izraelský. Počínej si zdatně v Efratě a zachovej jméno v Betlémě. Necht' je tvůj dům skrze potomstvo, které ti dá Hospodin z této dívky, jako dům Peresa, jehož Támar porodila Judovi.“ Rút je přirovnána i k Ráchel a Lee, ženám Jákoba, které byly matkami dvanácti synů. Skrze jejich potomky vzniklo dvanáct kmenů Izraele budujících jejich zemi.¹¹⁰ Společenství Rút přijímá, zve ji k budování jejich národa. Zakořeňují jí do své historie. Ve zmínce o Tamaře mohla najít souznění s podobným osudem a Hospodinovým vysvobozením a milosrdenstvím.

Rút otěhotněla a porodila syna. Zázrak je dokončen. Ženy byly zachráněny. Do života obou žen se vrátil smysl. V závěru knihy je uvedeno, že po porodu byl syn dán do klína Noemi, která se mu stala chůvou. Rút je díky narození syna oslavována. Jméno mu dávají sousedky, které oznámily: „*Noemi se narodil syn.*“ Bylo mu dáno jméno Obéd (Rt 4,18). Syn byl po porodu připsán Noemi. Jakoby Rút porodila dítě své tchýni. V závěru knihy již vůbec není zmíněn Boaz, a to ani ve vztahu k synovi, který se mu narodil. Jeho role skončila při svatbě. Rút syna porodila Noemi (Rt 4,13-15). V rodokmenu Ježíše (Mt 1,5) je matkou Obéda Rút. Obéd měl později syna Jišaje, který byl otcem krále Davida. Rút je tímto svazkem připojena do královského rodokmene.

5.2. Závěrečné poznámky Rút

Rút je velmi iniciativní, odhodlaná žena. Je poslušná a odvážná. Napřič tomu, co rodina Elímelekova prožila, Rút přijímá za Boha Hospodina a odevzdává mu svůj život. A napřič zákonům platným v Izraeli a společenskému postavení ženy a k tomu Moábky, se Rút připojuje k izraelskému lidu. Stejně jako Rachab opouští všechno – rodinu, zemi, kulturu a náboženství a připojuje se k Izraeli. S Rachab je také spojena, v rodokmenu Ježíše je uvedeno (Mt 1,5), že Rachab byla matkou Boaze. Je tedy její druhou tchýní. Má tchýni Noemi, o které je v jejím příběhu vyprávěno a po přijetí mezi Izraelský lid a svatbě s Boazem se její tchýní stává Rachab, také konvertitka, odvážná a silná žena. Svým spojením s Boazem se připojuje i k ní. Možná proto měl Boaz pro ni tolik pochopení a milosrdenství. Ulanov upozorňuje: „*Někteří komentátoři se domnívají, že text Knihy Rút se přimlouvá za včlenění cizinců do Izraele a působí proti úzkému nacionalismu.*“¹¹¹ Obdobně

---

¹¹⁰ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 148, ISBN 80-7192-154-8

¹¹¹ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 54, ISBN 80-86356-27-2

hodnotí knihu i Balabán. Kniha obrací pohled na pohany, ke kterým se Bůh také sklání a přijímá je do svého vyvoleného lidu. I v Tanachu se objevuje universalismus.¹¹²

V příběhu Rút je důraz na „ženy“ a „ženskost“. Ženy jsou v něm zdůrazňovány a jsou stále ve středu dění. V příběhu rodiny zůstávají živé jen ženy. Noemi své snachy posílá do domu jejich matky. Celá novela je o vztahu dvou žen. A to o poměrně náročném vztahu - tchýně a snachy. Při návratu do Izraele s nimi komunikují ženy. Na konci příběhu jméno synovi Rút a Boaze udílí sousedky. Ženy mají poslední promluvu k Noemi, kde vyzdvihují Rút a hodnotí, že je lepší než sedm synů (Rt 4,15). Ulanov poznamenává: „*Feminino, které představuje Noemi – raněné patriarchátem, ztrpklé a zneplodněné – je vykoupeno femininnem, které představuje Rút – zcela otevřeným ... je to uvědomělé femininno v plné tělesnosti a duchovnosti.*“¹¹³ Dubinová komentuje ženy v příběhu obdobně: „*Naomi působí jako most mezi tradicí a inovací. Rút a ženy z Betléma představují vzor pro radikalitu. Všechny společně jsou ženy v určité kultuře, proti této kultuře a mění tuto kulturu.*“¹¹⁴ Noemi Rút vpravovala do izraelského společenství a naopak Rút pomáhala Noemi nahlédnout a vymanit se ze zacykleného vnímání skutečnosti, kdy vnímala, že je vše špatně, vnímala Hospodinovo odmítnutí, ale pomocí Rút mohla nahlédnout, že to tak není. Navzájem se doplňovaly.

Kniha Rút líčí silný příběh žen a jejich těžkosti v mužském světě. Zároveň je oslavou lásky, naděje i v beznadějných situacích a soucitu. A to nejen z lidské strany, ale i z Hospodinovy. Rút je vzorem odvahy, obětavosti, věrnosti, nekonvenčnosti i ženskosti. Odvaha Rút byla nejen v tom, že byla schopná vše opustit, ale také v tom, že nepřijímala svůj osud nečinně a zatrpkle.¹¹⁵ Byla ochotná jednat a hledat řešení, využít možnosti, které se jí nabízely. Měla odvalu vstupovat do nového a neznámého. Byla sebevědomá a zároveň pokorná.

---

¹¹² BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009, s. 174, ISBN 978-80-7017-122-6

¹¹³ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 56, ISBN 80-86356-27-2

¹¹⁴ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 153, ISBN 978-80-86889-69-6

¹¹⁵ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 155, ISBN 978-80-86889-69-6

6. Bat-šeba

Poslední starozákonní ženou uvedenou v rodokmenu Ježíše v Matoušově evangeliu je žena Urijášova. Jako jediná není označena jménem, ale je uvedeno jméno jejího manžela. Není odůvodněno, proč pisatel evangelia v jejím případě zvolil tento opis jména. U všech ostatních žen je jejich jméno zmíněno. Pravděpodobně chtěl zvýraznit jméno Urijáše. Urijáš byl významný Davidův vojevůdce. Byl mu velmi oddaný a ctil zákony Hospodina i nařízení svého krále Davida. Byl chetejské národnosti, čili konvertita. Z textu není zřejmé, zda i Bat – šeba byla chetejské národnosti (2 S 11) Vzhledem ke svému sňatku s Chetejcem, pokud nebyla stejné národnosti, akceptovala a přijala jinou národnost a žila ve smíšeném manželství. Urijáš byl v Davidově vojsku významný voják (1Pa 11,41). Byl plně začleněn do Izraelského lidu.

Jméno Bat-šeba znamená: „*Dcera plnosti*“¹¹⁶, kralická Bible její jméno překládá: „*Betsabé*“. Byla dcerou Elíama (2 S 11,3). Jeho jméno má význam: „*Bůh je příbuzný*“. Jméno manžela Bat-šeby - Urijáš znamená: „*Záře (je) Hospodin*“¹¹⁷ Pravděpodobně Urijáš toto jméno získal až po konverzi k Izraeli. Tím, že dostal nové jméno, získal novou identitu v Izraelském národě. V některých církvích křtění získávají ze stejného důvodu nové jméno při křtu, jsou „*novými lidmi*“ připojeni k Božímu lidu. Jméno David znamená: „*Milý*“ ale i „*Milovaný*“¹¹⁸

6.1. Bat-šeba, žena Urijášova a David

O Bat-šebě se v Tanachu zmiňuje více míst (2 S 11-12, 1 K 1,11-21, 1 K 1,28-31, 1 K 2,13-21 a 1 Pa 3,5). Je hlavní hrdinkou v příběhu, kde je líčen Davidův pád (2 S 11 – 12). David se procházel po střeše svého královského domu a spatřil půvabnou ženu, která se koupala v lázni (2 S 11,2). V Davidovi tento zážitek – pohled na její krásu vzbudil touhu po ní. Nechal si zjistit, kdo je ta žena (2 S 11,3), poté se táže: „*Není to Bat-šeba, dcera Elíamova, manželka Chetejce Urijáše?*“ (2 S 11,3) Není jasné, proč se ptá, když verš před touto otázkou oznámil, že si zjistil, co je to za ženu. Zdvojení této informace pravděpodobně chce ujistit čtenáře, že David věděl, kým je ta žena. Při podlehnutí touze musel vědět, co koná. Byla to žena, která patřila jinému muži. Muži chetejské národnosti, ale věrně sloužícímu Hospodinu i králi (2 S 11,11). Byl tedy konvertita. David ženu, po které toužil, nemohl

---

¹¹⁶ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 125, ISBN 80-7021-725-1

¹¹⁷ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 44, ISBN 80-7021-725-1

¹¹⁸ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 147, ISBN 80-7021-725-1

legálně mít. Již v desateru je zapovězeno dychtit po ženě svého bližního (Ex 20,17). Roubalová poznamenává: „Muže, který tak nečinil, nečekalo nic dobrého, jak ukazuje příklad krále Davida“¹¹⁹ Je dán jako příklad s následky při porušení tohoto doporučení.

Přesto David podlehl touze po této ženě, poslal pro ni, ona přišla, spal s ní a ona se pak vrátila domů (2 S 11,4). Autor druhé knihy Samuelovy upozorňuje, že se před návštěvou u krále očistila od nečistoty. Pravděpodobně je myšleno rituální omytí – mikve, které žena musela absolvovat na konci menstruační nečistoty.¹²⁰ Při tomto náboženském rituálu ji pravděpodobně David spatřil ze své střechy. Poznámka o očištění čtenáře seznamuje s tím, že žena v době styku byla kulticky „čistá“. Pokud by tak nebylo, Davidův hřích by byl dvojnásobný. Dopustil by se cizoložství s nečistou ženou.¹²¹ O Bat-šebě text nepodává příliš informací. Není objasněno, zda odešla ke králi dobrovolně, co prožívala, jestli se k činu nějak vyjadřovala. Bat-šeba byla pravděpodobně v bezvýchodné situaci. Odmítnout krále mohlo znamenat smrt. Být nevěrná svému muži bylo taktéž trestáno smrtí (Dt 22,22). V druhém případě byla možnost, že čin zůstane utajen a ujde trestu. Zdá se, že Bat-šeba pragmaticky volí „menší zlo“. Je to žena, které krása značně zkomplikovala život. V textech se jeví jako žena bez prožívání, racionální až pragmatická.

Král David je v tomto příběhu vypodobněn jako ten, kdo má absolutní moc. Zavolá Bat-šebu, ta bez náznaku odporu jde. Později ve vztahu k Urijáši vše, co král řekl, bylo vykonáno, bez otázek. Urijáš na zavolání přišel, odnesl vzkaz, byl zabit. Co král řekl, bylo splněno. David vícekrát pro Bat-šebu neposlal. Pisatel neuvádí proč, možná litoval svého činu a již nechtěl chybu opakovat. Nebo byl spokojen, že ženu získal a více po ní již nedychtil.

Po několika dnech Bat-šeba posílá králi vzkaz „*Jsem těhotná*“ (2 S 11,5). Tuto informaci nelze sdělit stručněji. Opět se její přístup jeví klidný, neemotivní. Neptala se, co má dělat. Ani nežádala vyjádření od Davida, co s tím chce udělat on. Tušila, že těhotenstvím bude odhalen jejich hřích, který mohl přinést rozsudek smrti. Přesto se zdá být klidná. David chtěl Bat-šebu i sebe ochránit. Je mocným mužem. Nehledal jen svůj

---

¹¹⁹ ROUBALOVÁ, Marie, KUBÍKOVÁ, Jiřina, BUTTA, Tomáš, *Žena v Bibli*, Praha, CČSH edice Blahoslav, 2018, s. 13, ISBN 978-80-7000-142-4

¹²⁰ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 72-73, ISBN 80-86356-27-2

¹²¹ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 112, ISBN 978-80-86889-69-6

prospěch. Kdyby to tak bylo, mohl čekat, až ji z cizoložství obviní její manžel nebo okolí a ona zemře. Pravděpodobně by Bat-šebě nikdo nevěřil, že spolupachatelem hříchu byl David. Byl to „dokonalý“ král. Zůstala by sama a takto by zemřela. David by se svým prohřeškem nebyl již konfrontován a nepříjemná situace by se vyřešila. Možná vnímal, že by trpěla nevinná a možná měl zájem, aby jejich dítě mělo možnost se narodit.

Bat-šeba pravděpodobně tušila, že jí opět hrozila smrt. Nic však nepodnikala, čekala, jak to dopadne. David poslal pro Urijáše a snažil se ho přimět, aby byl se svou ženou Bat-šebou (2 S 11,8-12). Nepodařilo se mu to. Poprvé v tomto textu nebyl poslechnut králův rozkaz a to od cizince Urijáše, který krále konfrontoval s Hospodinovým zákonem. Urijáš jej nechtěl přestoupit. Urijáš přišel z války, která byla pokládána za svatou. Bojovníci měli zákonem nařízenou zdrženlivost (Ex 19,15).¹²² Urijáš se nechtěl dopustit hříchu. Jako osobnost zde stojí v protikladu ke králi, který bez rozmýšlení podlehl pokušení. Urijáš nevstoupil do domu své ženy Bat-šeby, protože to v tuto chvíli nebylo správné. David si bez rozmýšlení vzal, co chtěl, a nezastavila jej ani nesprávnost činu, ani to, že si vzal, co mu nepatří. David vnímal Urijášovo odhodlání zůstat věrný, a tak zkusil potlačit jeho racionalitu alkoholem. Doufal, že mu alkohol pomůže odstranit morální zábrany (2 S 11,13). Ani tento pokus nevyšel. Urijášovo přesvědčení bylo více než racionální. David posléze poslal Urijáše zpět na bojiště se vzkazem pro velitele vojska, kterým byl Joab. (Jeho jméno znamená „*Hospodin je otec*“¹²³). V dopise byl příkaz dát Urijáše do nejtěžšího boje, a pak od něj poodstoupit a nechat jej tam samotného (2 S 11, 15). Byl to rozkaz k popravě. Joab poslal bojovníky blízko k hradbám města jejich nepřítel. Urijáš byl v boji zabit i s dalšími bojovníky (2 S 11,24). Bat-šeba dostala zprávu o smrti svého manžela a oplakávala ho (2 S 11,26). Po době truchlení se stala manželkou Davida a narodil se jim syn (2 S 11,27). Zdá se, že vše bylo vyřešeno. Kapitola je zakončena shrnutím, že v Hospodinových očích bylo zlé, co David učinil.

V textu Bat-šeba nemluví, jediná její věta v celé jedenácté kapitole druhé knihy Samuelovy je: „*Jsem těhotná*“ (2 S 11,5). Zdá se, jako by se oddala cele přicházejícím událostem, bez snahy je nějak ovlivnit. Když Urijáš byl u krále, tedy v její blízkosti, respektuje, že za ní nepřišel a nesnaží se jej přimět k návštěvě domova. Nikterak ani Davidovi nepomáhá v jeho plánu, byť jí šlo stále o život. David se jí i sobě snažil pomoci,

---

¹²² ČEP, poznámka u verše (2 S 11,11), s. 270

¹²³ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 218, ISBN 80-7021-725-1

ale ona není ve své záchraně aktivní. Možná ví, že by její jednání nebylo čestné, poctivé a správné. Nutila by svého muže porušit zákon. Pravděpodobně věděla, že je mužem poctivým a čestným a jeho selhání by byla past, za účelem „schování“ jiného, většího hříchu. Bat-šebino těhotenství by pak byl jeho prohřešek, protože spal se svou ženou v době, kdy to měl zapovězené. David chtěl svůj hřích schovat za hřích Urijáše. Urijáš však nepodlehl. Byl čestný a spravedlivý a Davida jeho spravedlnost přiměla k dalšímu špatnému chování.

Zdá se, že pro Bat-šebu byla důležitá příměst, upřímnost, čistota vztahů, bez podvodů a pokrytectví. Možná věděla, že by nemohla svému muži lhát, tvrdit a tvářit se, že dítě je jeho. Celý výše popsany plán jak hřích zakrýt byl Davidův. Nikterak jej s Bat-šebou nekonzultuje a Bat-šeba se na něm nepodílí. David nakonec zvolil krajní řešení situace, aby ochránil Bat-šebu i sebe, obětoval nevinného Urijáše a s ním i další bojovníky.

Ve chvíli, kdy si pravděpodobně David myslel, že je po všem, vše bylo vyřešeno, nechtěné těhotenství se povedlo legalizovat a Bat-šeba se stala jeho řádnou ženou, přišla chvíle, kdy do situace vstoupil Hospodin, prostřednictvím proroka Nátana. Nátan používá podobenství: *„V jednom městě byli dva muži, jeden boháč a druhý chudák. Boháč měl velmi mnoho bravu a skotu. Chudák neměl nic než jednu malou ovečku, kterou si koupil. Živil ji, rostla u něho spolu s jeho syny, jedla z jeho skývy chleba a pila z jeho poháru, spávala v jeho klíně a on ji měl jako dceru. Tu přišel k bohatému muži návštěvník. Jemu bylo líto vzít nějaký kus ze svého bravu či skotu, aby jej připravil poutníkovi, který k němu přišel. Vzal tedy ovečku toho chudého muže a připravil ji muži, který k němu přišel“* (2 S 12, 1-4) Nátan dokončil podobenství a čekal, jaký soud David nad boháčem vyřkne. David byl velmi přísný a rozhněvaný na boháče. Vyslovil pro něj ortel smrti. *„Ten muž jsi ty!“* Uslyšel od Nátana (2 S 12,7). Ulanov situaci komentuje: *„Vzal jednu jedinou manželku věrnému služebníkovi Urijášovi a k tomu ho nechal zabít mečem Amonovců“*¹²⁴ Hospodin nyní vstoupil do situace. Objasn timer Davidovi, že ač se snažil vše skrýt a podařilo se mu vše utajit, tak v Hospodinových očích bylo zlé, co učinil. Hospodin vše viděl. David ve všem svém konání a snaze zakrýt svůj hřích zapomněl na *„Hospodinovy oči“*. Jedno přestoupení zákona vedlo k dalšímu porušování, k dalšímu hříchu a nespravedlnosti.

---

¹²⁴ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 70, ISBN 80-86356-27-2

Hospodin nejdříve rekapituluje, co všechno pro Davida udělal, kdy mu pomohl, co vše dostal a pak ohlašuje, jaké bude mít jeho chování – následky: „*Nyní se už nikdy nevyhne meč tvému domu, protože jsi mnou pohrdl a vzal jsi Chetejci Urijášovi ženu, aby ti byla manželkou*“ (2 S 12,10). Dále Nátan pokračuje s Hospodinovými výroky – hlásá, že proti Davidovi povstane zlo z jeho domu, blízcí mu vezmou jeho manželky. Dále je ohlášeno, že dítě, které se Bat-šebě narodí, zemře. Hospodin nepřijmul Davidův ortel smrti, který vyřkl na základě podobenství. David přiznal svůj hřích. Dítě onemocnělo. David se postil a modlil, ale po sedmi dnech postihla smrt jeho syna, který se Bat-šebě narodil (2 S 11,18). Umřel ten, jenž byl důkazem Davidova hříchu a pádu, kvůli kterému David tolik obětoval. David se svým postem a pokáním snažil zvrátit synovu smrt. O Bat-šebě se text vůbec nezmiňuje. Jakoby matka nechtěla nic pro své dítě udělat. Bat-šeba byla obětí Davidových hříchů a nyní je dána další obětí. Umírá jí její jediné dítě. David již v této době děti měl. Pro ni je tento trest výrazně větší, ale o jejím postoji se nic z textu nedovídáme.

I další události, oznámené ústy proroka Nátana se postupně staly. Davidovi synové se navzájem zavraždili (2 S 13,23-38), jeden si svévolně vzal svou sestru a spal s ní (2 S 13,1-21). Bojovali mezi sebou, i s Davidem (2 S 15 a 2 S 18). Království se v následující generaci rozdělilo. Ulanov komentuje Davidovu tolerantnost vůči prohřeškům svých synů následovně: „*David nemůže jednat rozhodně, protože jeho mravní cítění je příliš oslabeno vlastním hříchem. Nemůže trestat jiné, aniž by se sám jevil nespravedlivý a pokrytecký, sám se dopustil křivd, které soudí u jiných. Ztratil veškerou schopnost chápat dvojí odpovědnost, která na něm ležela, jako na otci a králi.*“ Jeho čin jej paralyzoval natolik, že již nebyl schopen plnohodnotně zastávat obě role (otec, král).

6.2. Bat-šeba a Šalomoun

Davidovi a Bat-šebě se narodil další syn – Šalomoun (2S 12,24-25). Text informuje, že si jej Hospodin zamiloval. Je následníkem Božího vyvolení. Bůh si zamiloval Davida a nyní je pokračovatelem Šalomoun, který se po Davidově smrti stal, na přímluvu své matky a proroka Nátana, králem (1K 1, 11). Nejdříve se však prohlásil za krále jeho starší nevlastní bratr Adónijáš („*Mým pánem je Hospodin*“¹²⁵). Adonijáš byl zbaven vlády. Šalomoun usedl na trůn.

---

¹²⁵ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 37, ISBN 80-7021-725-1

K významu jména Šalamoun, Heller uvádí: „*Pokoj jeho*“ ale i „*Můj pokoj (je) Bůh*“ nebo „*Jeho pokoj*“ (myšlen je David) poukazuje, že může jít o náhradní jméno za zemřelého syna, který se tímto znovu zpřítomňuje.¹²⁶ Šalamoun byl synem Davida a Bat-šeby. V 2 S 12, 24-25 je popsáno, že dostal od Davida jméno Šalamoun, kdežto Hospodin pro něj vybral jiné jméno: *Jedidjáš – Hospodinův miláček*. Toto jméno není akceptováno. V dalších textech je nadále jmenován Šalamoun.

V textu není zmíněno, co Bat-šeba prožívala. Není jasné, jak nesla smrt prvního syna. Co cítila k Davidovi? Zemřel jí v důsledku jejich hříchu syn i manžel. Stala se jednou z manželek krále, ale není zřejmé, zda jí chtěla být. Přijala jednotlivé role tak, jak přicházely (milenka, cizoložnice, vdova, matka, manželka krále, bezdětná matka, manželka v harému). Bat-šeba zastávala funkci důstojné „královny matky“, seděla po Šalomounově pravici (1 K 2,19). Šalomoun se stal králem díky Bat-šebě a její přímluvy u krále Davida. David byl již starý a pečovala o něj krásná Šúnemanka, Bat-šeba na Nátanův popud šla k Davidovi a připomíná mu slib, že králem po něm bude její syn Šalomoun. Oznamuje, že vlády se ujal Adonijáš (1K 11-17) Bat-šeba se v řeči označila za otrokyni – čili osobu nesvobodnou, oddanou svému pánu, který má nad ní i jejím životem plnou moc. Sama sebe zařazuje do absolutně podřízené pozice. Není již nižší status podřízení. Jedná se výraz pokory a podřízenosti.

Po Davidově smrti se Šalomoun stal králem. Adonijáš vyhledal Bat-šebu a prosí ji o přímluvu u Šalomouna, touží po Šúnemance, která byla po boku Davida až do jeho smrti (1 K 2,15-21). Byla mladá a krásná. Bat-šeba slíbila, že se u krále (Šalomouna) za něj přimluví. Adonijáš byl pravděpodobně velmi zklamaný, chtěl vládnout, ale za krále byl zvolen otcem Šalomoun. Byl starší než Šalomoun, možná předpokládal, že by mohl mít nárok na trůn spíše on. Otec rozhodl jinak. Nyní prosil o krásnou ženu, pravděpodobně k ní měl vztah. Bat-šeba slíbila, že se u krále přimluví. Přišla za Šalomounem, uklonila se ona i on – je zde patrný rovnocenný vztah. Není zde znázorněna nadřazenost a podřadnost jednoho před druhým. Setkání je mezi dvěma rovnocennými lidmi. Bat-šebu posadí na trůn, po pravici Šalomouna. Šalomoun před vyřčením žádosti předem slíbil její splnění (1 K 2,20). Bat-šeba plní roli diplomatky, která zprostředkovává kontakt s králem. Je možné, že měla s Adonijášem soucit. Vidí jeho zklamání z nezdařeného kralování. I z toho, že je pravděpodobně zamilovaný do ženy, která není jeho.

---

¹²⁶ HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003, s. 451, ISBN 80-7021-725-1

Možná se rozpomněla na svého muže Davida, který z touhy po ní udělal velkou chybu. Chtěla mu pomoci, aby se této chyby nedopustil a mohl mít ženu, po které touží. Jediná cesta k ní byla přes Šalomouna. Když byla ujištěna Šalomounem, který jí dal slovo, že žádost je předem splněna, našla odvalu prosit o Šúnemanku pro Adonijáše (1 K 2,22). Šalomoun nejen že nedodržel svůj slib, ale nechal Adonijáše i s jeho bývalými stoupenci popravit. Projevil se jako král diktátor, který nesnesl jakéhokoli protivníka. Toto je poslední zmínka o Bat-šebě a jejím životě. Dále již v životě Šalomouna nefiguruje. Není jasné, kdy a za jakých okolností zemřela, ani jak dlouho byla po Šalomounově boku jako jeho matka.

V knize výkladů ke Starému Zákonu je zmíněno, že Adonijáš vkládal do vztahu se Šúnemankou naději na uchvácení trůnu. Šalomoun v žádosti mohl vidět hrozbu.¹²⁷ Šúnemanka nebyla Davidovo řádnou manželkou a nikterak nebyla spjata s jeho vládou. Její možnosti ovlivnit vládu v zemi byli minimální. Větší moc měl Adonijáš jako syn Davidův a starší bratr Šalomounův. V Adonijášově žádosti nevnímám touhu po trůnu, ale po ženě. Šalomoun využil příležitosti a zbavil se svého bývalého soka, který mohl stále být jeho hrozbou.

6.3. Závěrečné poznámky k Bat-šebě

Bat-šeba se z dostupných informací, které o ní texty podávají, jeví jako klidná, málomluvná, oddaná žena. Nikterak nechce zasahovat do svého údělu a přijímá události tak, jak přicházejí. Je ženou, která se neprojevuje emotivně, jedná racionálně. Za manžela měla cizince, Chetejce Urijáše. Žila tedy s mužem, který konvertoval, přidal se k Izraelskému lidu a Bat-šebě mohl zprostředkovat náhled na jiný národ. Není jasné, zda i Bat-šeba byla cizinka. Je zde možnost, že ano. V tom případě by konvertovali oba. Přidali se k Izraelskému lidu. Pokud ne, tak je obdivuhodné, že Urijáš přijal lid své ženy a připojil se k němu. Tím více bolestné je, že právě tato konverze, přidání se k Izraelskému lidu, přinesla tragédii do jejich společného života. Kdyby tak neučinili, jejich společný život mohl být šťastnější. Oba se snažili vše plnit a dodržovat, jak přikazoval zákon. Urijáš byl ve vojsku a nebylo mu umožněno stýkat se během bojů se svou ženou. Žena byla doma sama. Když přišel z bojiště, nemohl svou ženu vidět. Oba se jeví jako čestní, spravedliví,

---

¹²⁷ STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, s. 331, ISBN 80-7192-154-8

oddaní a poslušní.

Dubinová uvádí: „*Laffley rozhodně odmítá rabínské komentáře líčící Batšebu jako svůdnici, která se schválně koupe venku nahá, aby upoutala královu pozornost. Rabíni se tak snaží přenést vinu z viníka na oběť. Skutečnou obětí je Batšeba a to několikanásobnou: ztratila čest, manžela, narodí se jí mrtvě dítě. Je bezdětná – bezmocná.*“¹²⁸ David se nesnažil zbavit se viny tím, že by obvinil ženu Bat-šebu, jak se snažili rabíni.

Vlivem všech událostí se Bat-šeba jeví jako velmi pevná, silná žena. Dubinová dále komentuje působení Bat-šeby a její krásy. Kvůli ní se mění král i jeho pojetí. Tato změna je pak utvrzena vládou Šalomouna.¹²⁹ Ulanov jeho změnu vnímá jako proměnu krále, který může všechno, v kajícího a pokorného krále.¹³⁰ Krále, kterého tato zkušenost přivedla k blízkému vztahu k Hospodinu. Jeho pokání z něj udělalo pokorného muže. Jeho obraz před konfrontací Nátanem a po ní je protikladný. Jsou to dva odlišní lidé. Z člověka, který si myslel, že může všechno, se stal muž pokorný s úctou k Hospodinu.

---

¹²⁸ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 117 – 118, ISBN 978-80-86889-69-6

¹²⁹ DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008, s. 119, ISBN 978-80-86889-69-6

¹³⁰ ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003, s. 83, ISBN 80-86356-27-2

7. Závěr

V této práci jsem se zabývala ženami uvedenými v Ježíšově rodokmenu, jejich životy a vírou. Ženy z Ježíšova rodokmene měly náročné a těžké životy. Tyto ženy byly cizinkami, nebo v případě Bat-šeby (u níž není jasné, zda také byla cizinka), manželkou cizince – (Chetejce Urijáše)

Žádná z žen rozhodnutím připojit se k Izraeli nezískala bezstarostný život. Mnohdy pro toto rozhodnutí musely obětovat rodinu, kulturu a zemi, ve které žily. Navíc jako cizinky v Izraeli neměly jednoduché postavení. Avšak ani u jedné z žen není patrné, že by svého rozhodnutí litovala. Rozhodly se a vytrvaly. Náročné životní situace řešily netradičně a jsou mnohdy inspirací pro současné čtenáře. Jsou přínosem pro feministickou teologii. Jejich řešení situace klade vedle maskulinního vnímání světa – feminin. Nejedná se o ženy, které by se nechaly ovládat muži. Staví se do rovnocenných vztahů s nimi, ale respektují platné zákony, nikoliv však zvyklosti. Támar i Rút jsou ženy iniciativní, které se chopí příležitosti. Respektují zákon, ale nebojí se nekonvenčních řešení své situace. Rachab konvertovala ještě před příchodem Izraelců. Byla rozhodnutá jim pomoci a tím zradit své město. Riskovala a věděla, že nemá, co ztratit. Hrozila jí smrt, stejně jako Bat-šebě, která jednala opačně, nebyla iniciativní a vyčkávala. Věděla, že v obou variantách svého rozhodnutí může ztratit život.

Ženy byly v Ježíšově rodokmenu přítomny jako cizinky, prostitutky, kněžky jiného náboženství, cizoložnice, ale všechny byly zároveň ženami víry, které našly Boha Hospodina a jeho milost. Tyto ženy tvořily Ježíšovu minulost a v evangeliích jsou jim podobné ženy, které tvořily Ježíšovu přítomnost. A tak jako v historii našly u Boha milosrdenství, stejně tak nalézají podobné ženy milosrdenství prostřednictvím Ježíše. Ježíš k těmto ženám projevuje pochopení, je k nim milosrdný a zvěstuje jim odpuštění, zprostředkovává uzdravení.

V těchto ženách Matouš odkazuje na původ Ježíšův i v pohanských národech, které se integrovaly do Izraelského národa. Jeho zvěst se v těchto jménech otevírá všem národům. Matouš svým sdělením v evangeliu psaném pro židovské konvertity ke křesťanství chce upozornit, že nyní jsou vyvoleni všichni, kteří se přidají k Ježíši a že spásné jednání Boží se po vzkříšení otevírá i pohanům. Zároveň Matouš připravuje své čtenáře na jinakost, netradičnost Božího jednání, které osudy těchto čtyř, respektive pěti (Marie), žen názorně demonstrují. Matouš integruje tyto čtyři ženy do rodokmene Mesiáše a zakotvuje je tak v dějinách spásy jako Bohem vyvolené. Dějiny spásy mají svůj vrchol

svůj vrchol v Ježíši z Nazareta.

Tanach zakazuje ženit se cizinci. Zákaz se vztahoval i na ženy, které se nesměly za cizince provdat. Izraelci pobývali na území Kenannu, se jehož původními obyvateli měly zapovězeny sňatky (Dt 23,4), ale jinak Izraelci měli vztah k cizincům vstřícný. V příběhu těchto žen se zdá, že zákaz sňatku byl porušen. Všechny žily ve smíšeném manželství. Avšak ve všech čtyřech případech se jednalo o cizinky – cizince konvertity, kteří opustili svou zemi, kulturu i náboženství a připojili se k Izraelskému lidu (Támar, Rachab, Rút, Urijáš). Možná proto je v rodokmenu zmíněno jméno Urijáš – Urijášova žena, aby byl zdůrazněn smíšený sňatek. Všichni čtyři neohrožovali víru Izraelců a náboženské zákony, ba naopak. Neiniciovali bohoslužby pro jiná božstva a modloslužbu, ale přimkly se k Bohu Izraele.

Šalomoun byl později příkladem muže, který nerespektoval toto nařízení, bral si ženy různých národností (1 K 11,1-6): *„Kráľ Šalomoun si zamiloval mnoho žen cizinek, faraónovu dceru, Moábky, Amónky, Edómky, Sidóňanky a Chetejky, z těch pronárodů, o nichž Hospodin Izraelcům řekl: „Nebudete vcházet k nim a oni nebudou vcházet k vám. Jistě by naklonili vaše srdce ke svým bohům.“ Šalomoun k nim přilnul velkou láskou. Měl mnoho žen: sedm set kněžen a tři sta ženin. Jeho ženy odklonily jeho srdce. Když nadešel Šalomounovi čas stáří, jeho ženy odklonily jeho srdce k jiným bohům, takže jeho srdce nebylo cele při Hospodinu, jeho Bohu, jako bylo srdce jeho otce Davida. Šalomoun chodil za božstvem Sidóňanů Aštoretou a za ohyzdnou modlou Amónců Milkómem. Tak se Šalomoun dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, a neoddal se cele Hospodinu jako jeho otec David.“* Tyto Šalomounovy ženy, nebyly konvertitky, praktikovaly své bohoslužebné rituály a Šalomoun jejich víru podporoval. Bible komentuje tento stav tak, že odvrátily jeho srdce od Hospodina. Naplnilo se, před čím zákon varoval. Ženy Šalomounovy jsou v kontrastu s ženami uvedenými v rodokmenu Ježíše. Ženy z rodokmene byly a jsou vzorem víry. Pochopily podstatu nařízení a doporučení pro život Izraelců, avšak naplňovaly jej mnohdy nevšedním a odvážným způsobem. Nejednalo se o tradiční způsoby jak zákon uplatňovat. V tom také předchází Ježíše a jeho přístup k zákonu, který vykládá z jiného pohledu, dává mu mnohdy jiný význam, respektive vede posluchače zpět k jeho původní intenci a tak jej naplňuje. Jde mu při plnění zákona především o člověka. Sám říká v Mt 5,17: *„Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit.“*

Jména v Tanachu mají mnohdy symbolický význam. V Izraelském společenství byla

tato symbolika důležitá, komunikovali skrze ni. Používali ve svých sděleních symbolických významů jmen, míst, číslic. V Ježíšově rodokmenu se tak setkáváme se symbolikou číslic ale i jmen. Setkávají se zde ženy, jejichž významy jmen jsou: *Palma* – jako symbol krásy a spravedlnosti, *Široká* – žena širokého srdce, *Přátelská* a poslední *Dcera plnosti*. I tato jména svým významem mohou symbolizovat Ježíšův život a poslání, které je původně adresované Izraeli, ale má v sobě otevřenost pro všechny národy. Ta je po Velikonocích vyjádřena příkazem vzkříšeného Krista: „*Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal. A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.*“ (Mt 28,19-20)

Uvedené ženy, jejich životy a přístup k nelehkým situacím inspirují, povzbuzují. Matouš jejich jména do rodokmene Ježíše zvolil záměrně, předpokládám, že za účelem povzbuzení, otevření se pro druhé, potlačení strachu z cizinců a jejich přijetí. Jsou také inspirativní v otevřenosti pro možnosti nestandardního řešení těžkých situací. Nalezly řešení ve chvílích beznaděje. To jejich jména v rodokmenu zvěstují a zároveň připravují nelehkou situaci Marie, která je poslední ženou v něm uvedenou. Zároveň odkazují na jinakost, nestandardnost, záhadnost Božího jednání v dějinách spásy, které se plně projeví v životě a smrti Ježíše Krista, syna Davidova, syna Abrahamova.

8. Seznam použité literatury

8.1. Primární literatura:

Bible písmo svaté SZ a NZ, český ekumenický překlad, Biblická společnost, Praha 1990

Bible svatá aneb všechna svatá písmena starého i nového zákona,

podle posledního vydání kralického z roku 1613, UBS 099-5-042

Biblia Hebraica stuttgartensia, 5. vydání, Stuttgart, 1997, Deutsche Bibelgesellschaft,

ISBN 978-3-438-05219-3

Novum Testamentum Graece et Latine, 3. vydání, Stuttgart, 1994,

Deutsche Bibelgesellschaft, ISBN 3-438-05401-9

8.2. Sekundární literatura:

ANTALÍK, Dalibor, [sebník uspořádal Jiří Hoblík] *Pouštěj svůj chléb po vodě*, Brno,

CDK, 1999, s. 66-93, ISBN 80-85959-51-8

BALABÁN, Milan, *Jímavé portréty biblických žen*, Praha, Kalich 2009,

ISBN 978-80-7017-122-6

BENEŠ, Jiří, *Jozue*, Praha, Advent-Orion, 2017, ISBN 978-80-7172-702-6

BENEŠ, Jiří, *Směrnice a řády*, Praha, Advent-Orion, 2012, ISBN 978-80-7172-874-0

Biblické ženy, postavy staré smluvy, 1988

CÍSAŘ, Ivo, *Žena v Písmu svatém*, Brno, Cesta, 1995, ISBN 80-85319-46-2

CURTIS, Lis, Higgs, *Zlé děvčata z Bible*, Banská Bystrica, Alfa, 2017,

ISBN 978-80-89793-16-7

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Tradice židovské kuchyně*. Praha, Státní židovské muzeum v Praze,

1989. ISBN 31-00-177/88.

DRÁPAL, Dan, *Záhada Ježíšova rodokmenu*, Praha, Návrat domů, 2017,

ISBN 978-80-7255-401-0

DUBINOVÁ, Terezie, *Ženy v Bibli, ženy dnes*, Praha, Židovské muzeum v Praze, 2008,

ISBN 978-80-86889-69-6

DVOŘÁČEK, Jiří, *The Son of David in Matthew's gospel in the Light of the Solomon in exorcist tradition*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2016, ISBN 978-3-16-154094-3

HARRINGTON, Daniel, J., *Evangelium podle Matouše*, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl.,

2003, ISBN 80-7192-423-7

HELLER, Jan, *Nevěstka Rachab, časopis Salve, č. 2, ročník 17*, Praha, Krystal OP 2007,

ISSN 1213-6301

HELLER Jan, *Starověká náboženství*, Praha, Edice Kalich, 1978, / bez dalších informací/

HEIJKOOP, H., L., *Rut*, Dillenburg, GBV, 1993, D-35673

KREUTZIGER, Kamil. *Kniha Rút: Narativní analýza textu*, Praha, 2016. Diplomová práce.

Univerzita Karlova, Husitská teologická fakulta,

KUBÁČ, Vladimír, *Člověk před Boží tváří*, Praha, Vyšehrad 2016, ISBN978-80-7429-754-0

LIMBECK, Meinrad, *Evangelium sv. Matouše*, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996,

ISBN 80-7192-146-7

MRÁZEK, Jiří, *Evangelium podle Matouše*, Praha, Centrum biblických studií, 2011,

ISBN 978-80-87827-44-6

NOVAKOVIC, Lidija, *Messiah, the Healer of the Sick*, Tübingen, Mohr Siebeck 2003,

ISBN 978-3-16-148165-9

ROUBALOVÁ, Marie, KUBÍKOVÁ, Jiřina, BUTTA, Tomáš, *Žena v Bibli*, Praha,

CČSH edice Blahoslav, 2018, ISBN 978-80-7000-142-4

SAMOHÝL, Jan, *Židovské inspirace křesťanství*, Praha, Karmelitánské nakl., 2017,

ISBN 978-80-7195-929-8

SÁZAVA, Zdeněk, *Padesát novozákonních záhad*, Praha, Blahoslav, 1981,

ISBN – není uvedeno

STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady I. ke Starému zákonu*, Praha,

Kalich, 1991, ISBN 80-7017-408-0

STAROZÁKONNÍ překladatelská komise, *Výklady II. ke Starému zákonu*, 2. vydání,

Kostelní Vydří, Karmelitánské nakl., 1996, ISBN 80-7192-154-8

ULANOV, Ann, BELFORD, *Pramatky Ježíše Krista*, Praha, One Women Press, 2003,

ISBN 80-86356-27-2

8.3. Encyklopedie a slovníky:

DOUGLAS J. D., *Nový biblický slovník*, Praha, Návrat 1996, ISBN 80-85495-65-1

HELLER, Jan, *Výkladový slovník biblických jmen*, Praha, Advent-Orion, 2003,

ISBN 80-7021-725-1

NOVOTNÝ Adolf, *Biblický slovník*, Praha, Kalich 1956,

Encyklopaedia Judaica, volume 4, 14, 15 Israel,

Keter Publishing House Jerusalem Ltd.,1996, ISBN 965-07-0242-3